СЛАВА ТАБЕ, КРЫЛАТЫ САВЕЦКІ ЧАЛАВЕК!

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 65 (1702) | Аўторак, 14 жніўня 1962 года | Цана 4 кап

„УСХОД-3“...

11 ЖНІЎНЯ 1962 ГОДА Ў 11 ГАДЗІН 30 МІНУТ ПА МАСКОЎСКАМУ ЧАСУ Ў САВЕЦКІМ САЮЗЕ НА АРБІТУ СПАДАРОЖНІКА ЗЯМЛІ ВЫВЕДЗЕН КАСМІЧНЫ КАРАБЕЛЬ «УСХОД-3». КАРАБЕЛЬ «УСХОД-3» ПІЛАТУЕЦЦА ГРАМАДЗЯНІНАМ САВЕЦКАГА САЮЗА ЛЁТЧЫКАМ-КАСМАНАЎТАМ МАЁРАМ ТАВАРЫШАМ НІКАЛАЕВЫМ АНДРЫЯНАМ РЫГОРАВІЧАМ.

А. Р. НІКАЛАЕЎ

П. Р. ПАПОВІЧ

ГЕРАІЧНАЯ ХРОНІКА

Гэта здзіўляючая свет падзея пачалася ў суботу, 11 жніўня 1962 года. У 11 гадзін 30 мінут па маскоўскаму часу на арбіту спадарожніка Зямлі быў выведзен касмічны карабель «Усход-3».

А праз суткі, 12 жніўня, у 11 гадзін 02 мінуты па маскоўскаму часу ў неба зноў стартавала савецкая ракета. Ад зямлі аддзяліўся касмічны карабель-спадарожнік «Усход-4».

Сумесны групавы палёт касманаўтаў, два савецкія спадарожнікі адначасова баразнуюць неба. Бяспрыкладнасць гэтага подзвігу захапіла чалавецтва.

Хто яны, гэтыя два савецкія сокалы, якія ўслед за Юрыем Гагарыным і Германам Цітовым узняліся ў неба, каб прадоўжыць даследаванні касмічнай прасторы?

Біяграфіі двух новых герояў мала чым адрозніваюцца адна ад адной і ад біяграфій іх «нябесных братоў».

Андрыян Рыгоравіч Нікалаеў нарадзіўся ў 1929 годзе ў Чувашыі, у сям'і селяніна-бедняка. Павел Раманавіч Паповіч нарадзіўся ў 1930 годзе ў Кіеўскай вобласці ў сям'і рабочага. Абодва скончылі тэхнікумы, адзін — лесатэхнічны, другі — індустрыяльны.

Далейшыя рысы біяграфій касманаўтаў супадаюць амаль цалкам. Абодва пасля ўступлення ў рады Савецкай Арміі скончылі ваеннае авіяцыйнае вучылішча і сталі ваеннымі лётчыкамі.

Андрыян Рыгоравіч Нікалаеў і Павел Раманавіч Паповіч — члены Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Простыя савецкія людзі, простыя біяграфіі. Але ў іх адлюстравалася эпоха. Гэта пакаленне людзей, якія выраслі ў гады Савецкай улады, выхаваныя Камуністычнай партыяй і бязмежна адданыя ёй. Прадстаўнікі гэтага пакалення будуюць новыя гарады і гідраэлектрастанцыі, асвойваюць цаліну і штурмуюць космас.

Адразу ж пасля вываду на арбіту спадарожніка-карабля «Усход-4» адбылася гутарка па радыётэлефоне трох касманаўтаў — Нікалаева, Паповіча і Гагарына.

У час палёту карабля-спадарожніка «Усход-3» у 16 гадзін 07 мінут маскоўскага часу 11 жніўня адбылася гутарка паміж Першым сакратаром Цэнтральнага Камітэта КПСС, Старшынёй Савета Міністраў СССР М. С. Хрушчовым і лётчыкам-касманаўтам маёрам А. Р. Нікалаевым.

Касманаўт далажыў М. С. Хрушчову, што палёт карабля-спадарожніка працягваецца, самаадчуванне касманаўта выдатнае, усе сістэмы карабля працуюць выдатна.

— Я вас чую, таварыш Нікалаеў, — сказаў М. С. Хрушчоў. — Я рад, што ў вас добрае самаадчуванне і што апараты ў вас працуюць бездакорна. Віншую вас і ганаруся тым, што вы праявілі мужнасць, здзяйсняючы такі гістарычны палёт.

З героямі-касманаўтамі — сэрцы ўсіх савецкіх людзей.

Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў 11 жніўня 1962 года перадаў наступную тэлеграму на борт касмічнага карабля «Усход-3»:

«Таварышу Нікалаеву.

Дарагі Андрыян Рыгоравіч!

З вялікай радасцю прачытаў вашу радыёграму.

Уся Савецкая краіна з хваляваннем і захапленнем сочыць за вашым палётам. Народ, партыя ганарацца вамі. Ваш подзвіг, палёт касмічнага карабля «Усход-3», зноў узвялічвае нашу сацыялістычную Радзіму, яе таленавіты і працавіты народ, нашых вучоных, інжынераў, тэхнікаў, рабочых, калгаснікаў.

Прыемна было чуць ваш голас і бачыць вас на экране тэлевізара. І хоць вы знаходзіцеся ў космасе на вялікай адлегласці ад Зямлі, наша цудоўная тэхніка дазволіла бачыць вас вельмі блізка. У мяне было такое адчуванне, нібы вы знаходзіцеся зусім побач. Мы чулі ваш бадзёры голас, бачылі жывыя вочы, рухі рук, назіралі, як вы працуеце, і радуемся таму, што вы адчуваеце сябе добра.

Я гутарыў з вамі, калі вы рабілі чацвёрты віток вакол зямнога шара. Але вам прадстаіць зрабіць яшчэ нямала такіх віткоў. Ад усёй душы жадаю вам, дарагі таварыш Нікалаеў, паспяхова завяршыць палёт і шчасліва прызямліцца. Жадаю вам і ў далейшым добрага здароўя, добрага самаадчування, бадзёрасці.

Упэўнен, што хутка я і мае таварышы — члены Прэзідыума ЦК і ўрада — абдымем вас на нашай Савецкай зямлі».

Савецкі лётчык-касманаўт Паповіч 12 жніўня 1962 года, у 12 гадзін 34 мінуты перадаў Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Савецкаму ўраду, таварышу Мікіту Сяргеевічу Хрушчову:

«Дакладваю — палёт карабля «Усход-4» праходзіць нармальна. Самаадчуванне выдатнае. Ганаруся поспехамі нашай навукі і тэхнікі. Прывітанне ўсяму савецкаму народу».

Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў накіраваў на борт касмічнага карабля «Усход-4» наступную радыёграму:

«Таварышу Паповічу.

Дарагі Павел Раманавіч!

Сардэчна віншую вас ад імя Цэнтральнага Камітэта КПСС, Савецкага ўрада і ад сябе асабіста з выдатным подзвігам, які вы здзяйсняеце, уславўляючы савецкі народ, нашу сацыялістычную Радзіму.

Вы ўзняліся ў касмічныя далі ўслед за Андрыянам Рыгоравічам Нікалаевым і разам з ім здзяйсняеце групавы палёт вакол Зямлі. Гэтымі палётамі Савецкі Саюз першым пракладвае шлях групавым палётам у космас.

Наша краіна, савецкія вучоныя, інжынеры, рабочыя стварылі дасканалую тэхніку, а вы, як і іншыя савецкія касманаўты, выдатна асвоілі і ўмела выкарыстоўваеце яе. Усім савецкім людзям прыемна было даведацца, што караблі «Усход-3» і «Усход-4» выйшлі на блізкую адлегласць адзін ад аднаго і ўстанавілі паміж сабою сувязь.

Савецкія людзі захапляюцца вашым подзвігам, подзвігамі савецкіх касманаўтаў.

Размаўляючы з вамі па тэлефоне, я рад быў чуць, што вы бадзёры і адчуваеце сябе добра. Жадаю вам паспяховага завяршэння палёту і шчаслівага прызямлення. Чакаем вас на нашай савецкай зямлі, каб абняць вас і вашага нябеснага брата Андрыяна Рыгоравіча і разам з вамі адсвяткаваць завяршэнне касмічных палётаў».

Калі абодва касманаўты сустрэліся на блізкіх курсах, яны далажылі Зямлі аб тым, што палёт праходзіць паспяхова.

У другой палавіне дня 12 жніўня, калі касмічны карабель «Усход-4» праносіўся над прасторамі нашай краіны, Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў падняў тэлефонную трубку і пачуў голас Паўла Раманавіча Паповіча.

— Чую вас, таварыш Паповіч,— гаворыць Мікіта Сяргеевіч,— чую вас добра! Горача вітаю вас, Павел Раманавіч, віншую з выдатным гераічным подзвігам. Яшчэ раз вітаю і вашага, як мы прывыклі гаварыць, касмічнага брата — таварыша Нікалаева.

— Краіна радуецца,— працягвае размову Мікіта Сяргеевіч,— і чакае вас на сваю Зямлю з тым, каб абняць вас і разам з вамі радавацца поспеху.

Лётчык-касманаўт Павел Раманавіч Паповіч адказвае Мікіту Сяргеевічу:

— Я чую вас добра, таварыш Хрушчоў. Самаадчуванне ў мяне выдатнае. Палёт праходзіць паспяхова. Усе сістэмы карабля працуюць нармальна, сувязь добрая. Выконваю чацвёрты абарот вакол Зямлі. Прыкладу ўсе сілы да таго, каб выканаць заданне партыі і ўрада.

Кароткай была размова Мікіты Сяргеевіча з героем космасу Паўлам Раманавічам Паповічам. Ды гэта і зразумела. Бо за нейкія хвіліны карабель адыходзіць ад пункта сувязі на тысячы кіламетраў. Мікіта Сяргеевіч заканчвае:

— Яшчэ раз вітаю вас, таварыш Паповіч. Рады, што ў вас добры настрой, што апаратура працуе добра, што ў вас бадзёры голас, упэўненасць у вашым касмічным караблі.

Лётчык-касманаўт падпалкоўнік Паповіч дзякуе Мікіту Сяргеевічу за добрыя пажаданні.

13 жніўня М. С. Хрушчоў накіраваў наступную радыёграму савецкім касманаўтам таварышу Нікалаеву Андрыяну Рыгоравічу і таварышу Паповічу Паўлу Раманавічу:

«Цяпер, калі вы, дарагі Андрыян Рыгоравіч, завяршылі двухсутачны палёт, а вы, дарагі Павел Раманавіч, завяршылі сутачны палёт вакол зямнога шара, яшчэ раз віншую і ў думках абдымаю вас.

Жадаю паспяхова выканаць намечаную праграму палёту і шчаслівага прызямлення».

У адказ на прывітанне Мікіты Сяргеевіча Хрушчова таварышы Нікалаеў і Паповіч радзіравалі з борта караблёў «Усход-3» і «Усход-4»:

«Дзякую Мікіту Сяргеевічу Хрушчову за цеплыню і клопаты, за віншаванне. Прыкладу ўсе сілы, каб палётнае заданне выканаць поўнасцю. Нікалаеў».

«Перадайце Мікіту Сяргеевічу Хрушчову вялікае сардэчнае дзякуй. Я прыкладу ўсе намаганні да таго, каб выканаць пастаўленую задачу, быць здаровым і цэлым. Усё зраблю. Усё зраблю. Паповіч».

* * *

Палёт двух савецкіх сокалаў працягваецца. Праграма вывучэння касмічнай прасторы выконваецца паспяхова.

Удачы вам, героі!

Вось ужо калі сапраўды прафесія паслужыла на карысць! Першымі на Мінскім радыёзаводзе даведаліся пра запуск касмічных караблёў «Усход-3» і «Усход-4» настройшчыкі цэха зборкі радыёпрыёмнікаў.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

„УСХОД-4“...

12 ЖНІЎНЯ 1962 ГОДА Ў 11 ГАДЗІН 02 МІНУТЫ ПА МАСКОЎСКАМУ ЧАСУ Ў САВЕЦКІМ САЮЗЕ НА АРБІТУ СПАДАРОЖНІКА ЗЯМЛІ ВЫВЕДЗЕН КАСМІЧНЫ КАРАБЕЛЬ «УСХОД-4». КАРАБЕЛЬ «УСХОД-4» ПІЛАТУЕЦЦА ГРАМАДЗЯНІНАМ САВЕЦКАГА САЮЗА ЛЁТЧЫКАМ-КАСМАНАЎТАМ ПАДПАЛКОЎНІКАМ ТАВАРЫШАМ ПАПОВІЧАМ ПАЎЛАМ РАМАНАВІЧАМ.

СЭРЦАМ—З ВАМІ!

Нашы інтэрв'ю 11—12—13 жніўня

Ніл ГІЛЕВІЧ

Абдымаю,
Ганарuся,
Радуюся:
Аднагодкі дораць свету дзівы —
У двухсоткіламетровым радыусе
Ад Зямлі
Ляцяць сыны Радзімы.
Б'юся ў муках,
У нямой адчайнасці:
Як жа мне адолець прыцягненне
Зрыфмавана-ўтульнай
прызвычаенасці
І ўзляцець вось так
Хоць на імгненне!

Аркадзь МАЎЗОН

Прадбачу вялікую дадатковую нагрузку для прэзідыума нашага Саюза пісьменнікаў — размеркаванне творчых камандзіровак спачатку на Месяц, а там і на іншыя планеты.

Напісаў і падумаў — а раптам хто-небудзь скажа:

— У такія ўрачыстыя дні і так несур'ёзна!

А я сур'ёзна.

Хочаш не хочаш, а ўздумаеш пісаць пра далёкія сусветы, а тых ведаў, што ў цябе ёсць, сёння не хопіць. Фантастычныя раманы самых апошніх год выдання ўжо састарэлі.

Таму і дазволю сабе ўжо цяпер падаць заяву на такую камандзіроўку. Прашу ўлічыць, што апошні раз карыстаўся такім сродкам вывучэння жыцця, калі яшчэ не было спадарожнікаў.

А калі не жартаваць, хочацца сказаць так.

Пераможны поступ новай эры чалавецтва — камунізм. Усё ясней і ясней відаць яго велічныя абрысы. І як заканамерна, што ў самым пачатку яго будаўніцтва не побач, не паралельна, а ў найцяснейшай узаемасувязі пачынаецца і другая, новая эра чалавецтва — касмічная.

У першым і другім выпадку разведчыкі гэтых новых эраў — грамадзяне Савецкага Саюза, камуністы. Гэта таксама заканамерна.

Вельмі ўжо збітым, сцёртым стала слова — слава! Хочацца знайсці новае. Такое, каб яно куды больш поўна, абдымна, велічна вызначыла нашу радасць, гордасць, любоў да тых, хто сёння ў бязмежных прасторах космасу сцвярджае гістарычную непазбежнасць перамогі камунізма.

Такое слова будзе знойдзена, створана. Ім будуць узнагароджваць герояў сённяшняга дня, чый гераізм застанецца для чалавецтва пуцяводнай зоркай на вякі.

Пятрусь МАКАЛЬ

Дзень добры, неба! На цябе
ізноўку
Глядзіць мільёнавокі шар зямны.
Да зор далёкіх у камандзіроўку
Ляцяць яго бясстрашныя сыны.
Вылечваем мы немату адвечную
Вышыняў, што міргалі нам здаля.
Вядзе па-руску гутарку сардэчную
З нябёсамі савецкая зямля.
Мы ў космас насцеж расчыняем
дзверы,
Каб сустракацца з зорамі часцей.
На стол абрус,
і Месяц і Венера,—
Рыхтуйцеся прымаць зямных
гасцей!

Ул. СТЭЛЬМАХ,

заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

Як бы мы, савецкія людзі, не прызвычаіліся да вялікіх падзей — гэта выдатна, грандыёзна, захапляюча!

Вось дзе крыніца натхнення для нашых працаўнікоў мастацтва! Найвышэйшая гэта задача — стварэнне характару нашых сучаснікоў такога гарту, як Гагарын, Цітоў, Нікалаеў, Паповіч!

М. ЯРМОЛЕНКА,

акадэмік Акадэміі навук БССР.

Цуда — такое слова, на маю думку, найбольш падыходзіць для ацэнкі вялікіх падзей гэтых незабыўных дзён. Цуда, створанае воляй савецкіх людзей, якія авалодалі вышынямі навукі і тэхнікі.

Касмічныя караблі, якія штурмуюць нязведаныя прасторы, без усялякага сумнення адкрыюць новыя гарызонты даследаванняў і яшчэ больш наблізяць запаветную мэту — палёт савецкага чалавека на іншыя планеты. Можна цвёрда чакаць, што вынікі сумеснага групавога палёту касманаўтаў з'явяцца буйнейшым укладам у сусветную навуку.

Беларускія вучоныя ад усёй душы жадаюць адважным касманаўтам шчаслівага вяртання з бліскучага палёту ў славу нашай радзімы.

Лідзія АРАБЕЙ

Кожны віток вакол Зямлі, зроблены нашымі касманаўтамі, умацоўвае мір ва ўсім свеце. Дык шчаслівага вам лёсу, дарагія сябры, шчаслівага прызямлення!

Еўдакія ЛОСЬ

Равеснікі,
Падзякуем таму,
Хто пакаленне наша услаўляе!
Няхай Зямля ўсміхаецца яму
І ўсмешкай шлях касмічны
асвятляе!

Ён, як і мы, з крынічнае глушы,
Як мы, ішоў да мэты цвёрдым
крокам...
Падзякуем жа хлопцу ад душы,
Што вынес мару нашую высока!

Іраіда САНКОВА,

намеснік дырэктара Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна.

Як савецкі чалавек, як работнік культуры, як маці я бязмежна шчаслівая і ганаруся тым, што наша краіна — радзіма такіх выдатных сыноў, як Юрый Гагарын, Герман Цітоў, Андрыян Нікалаеў, Павел Паповіч!

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Чарада арлоў касмічнага
бяздоння,
Гляньце, свет вам пляскае ў
далоні...
Гарады і сёлы, і сталіцы,
Усё жывое вамі ганарыцца.
Даў народ вам казачныя крылы,
Даў любоў для невычэрпнай сілы.
Расчыніла будучыня дзверы,
Трыумфуе шчасце новай эры.

Ігар ШКЛЯРЭЎСКІ

Зямля! Добрая, цёплая Зямля! Якая ты цудоўная ў акружэнні савецкіх спадарожнікаў і караблёў!

Они летят в потоках ветра,
света,
Гремят в эфире.
День и ночь гремят!
И рукоплещут люди им,
ведь это
Стальные мира голуби летят!

Павел ШЫДЛОЎСКІ,

заслужаны дзеяч культуры БССР.

З твараў хлебаробаў калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Уздзенскага раёна, дзе я жыву і працую, не сыходзяць радасныя ўсмешкі. Мне хочацца назваць іх касмічнымі ўсмешкамі. Сэрца поўніцца гонарам за любімую Айчыну!

— У космасе трэці! Песня прысвячаецца яму! — такі быў першы непасрэдны водгук кампазітара, народнага артыста СССР Яўгена Карлавіча Цікоцкага на хвалюючую падзею — запуск карабля «Усход-3». Пакуль яшчэ нарадзілася толькі мелодыя новай песні, яшчэ не напісаны словы да яе. Але яна паляцела ўжо наўздагон касмічнаму караблю разам з яшчэ адным волатам — касманаўтам чацвёртым.

ЦУДОЎНА!

На старонках газеты «Літаратура і мастацтва» ідзе гаворка аб формах, метадах і змесце работы народных універсітэтаў. Па гэтаму пытанню з артыкуламі выступілі Б. Клейн, А. Ленсу, А. Мадзіеўскі, Д. Фактаровіч, М. Колас, Ул. Ганковіч, В. Шэўлак, Л. Дробаў і іншыя. У артыкуле В. Смаля, які мы друкуем сёння, ставяцца пытанні прапаганды кінамастацтва ў народных універсітэтах.

У СЯМІ НЯНЕК...

В. СМАЛЬ,
навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР

ПЕРШ ЧЫМ пісаць гэты артыкул, я звярнуўся да сваіх таварышаў, якія таксама, як і я, чытаюць у народных універсітэтах культуры лекцыі аб кінамастацтве, з пытаннем: на якія тэмы вы больш за ўсё прачыталі лекцый?

Амаль усе яны адказалі прыкладна аднолькава: «Як ствараюцца фільмы». І сапраўды, калі ўзяць агульную колькасць лекцый па кіно, прачытаных за апошні час у рэспубліцы, дык можа стварыцца ўражанне, што амаль усё дарослае насельніцтва дасканала ведае, як ствараюцца фільмы.

Гэта, вядома, жарт, але за ім тояцца больш сур'ёзныя рэчы — прапаганда кінамастацтва ў народных універсітэтах культуры наладжана ў нас не вельмі добра. Больш дакладна, яе праводзяць у рэспубліцы не з той разнастайнасцю форм, якія могуць задавальняць вялікую аўдыторыю шматлікіх кінафакультэтаў.

У сувязі з гэтым хацелася б, грунтуючыся на пэўным асабістым вопыце, выказаць заўвагі з поваду найбольш істотных недахопаў у арганізацыі работы кінафакультэтаў і некаторыя прапановы, накіраваныя на паляпшэнне справы.

ЛЕКЦЫІ па пытаннях кіно карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў народных універсітэтах. Яны нязменна збіраюць многа слухачоў, выклікаюць мноства пытанняў. Гэта, вядома, у большасці выпадкаў залежыць не столькі ад умення лектара даступна і цікава падаць матэрыял, колькі з'яўляецца вынікам вялікага культурнага значэння кіно, самага масавага з мастацтваў.

На жаль, вялікая цікавасць слухачоў да кінамастацтва часта застаецца незадаволенай. І тлумачыцца гэта перш за ўсё адсутнасцю прадуманых вучэбных планаў, распрацаваных праграм кінафакультэтаў.

Можна для прыкладу ўзяць некалькі планаў лекцый па кіно розных універсітэтаў культуры і знайсці ў іх адзін і той жа пералік тэм, якія прапануюцца аматарам кіно незалежна ад іх агульнай падрыхтоўкі і нават узросту. Больш таго, не прадугледжаны лектары, якія будуць чытаць запісаныя ў плане лекцыі. Таму звычайна планы застаюцца толькі на паперы, а ўвазе слухачоў прапануюцца ўсё тыя ж лекцыі: як ствараюцца фільмы.

Чаму ж так адбываецца? Ды таму, што нават мінскім універсітэтам культуры, не гаворачы ўжо пра перыферыйныя, няма каму памагчы, і таму планы складаюцца «наогул», па гатоваму тэмніку.

Усё будуецца на спадзяванні, што калі будзе зроблена заяўка, рэспубліканскае Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, якое ў асноўным і займаецца універсітэтамі культуры, знойдзе патрэбнага лектара. І вось у лепшым выпадку за два-тры дні, а бывае і за дзень з Таварыства раздаецца тэлефонны званок з просьбаю выехаць у які-небудзь народны універсітэт на чарговыя заняткі і прачытаць лекцыі на тэмы: «Роля кіно ў сучасным грамадстве», «Сацыялістычны рэалізм — творчы метад савецкага кінамастацтва» або «Выдатныя майстры савецкага кіно». Але адразу ж высвятляецца, што гатовых лекцый на гэтыя тэмы няма, а падрыхтаваць іх за некалькі дзён практычна немагчыма, і таму нічога іншага не застаецца, як чытаць ужо гатовыя лекцыі, накшталт «Як ствараюцца фільмы» або «Шляхі развіцця беларускага кіно».

Вядома, прадугледжаныя планам лекцыі можна без асаблівых цяжкасцей падрыхтаваць, але для гэтага патрэбен час, а самае галоўнае — трэба, каб лектар меў яснае ўяўленне, для каго ён рыхтуе лекцыю і дзе будзе яе чытаць. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што нават пры ўсёй стараннасці невялікая група лектараў, якая цяпер чытае лекцыі, не можа задаволіць усе універсітэты культуры і забяспечыць даволі шырокую тэматыку, звязаную з пытаннямі кінамастацтва.

Але тады ўзнікае пытанне, хто ж павінен чытаць лекцыі, ці ёсць у нас для гэтага кваліфікаваныя сілы? У рэспубліцы існуе аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі, якое аб'ядноўвае звыш 70 сцэнарыстаў, рэжысёраў, аператараў, мастакоў, крытыкаў, музыкантаў, акцёраў і прадстаўнікоў многіх іншых кінематаграфічных прафесій.

Сярод іх шмат моладзі, якая скончыла нядаўна інстытут кінематаграфіі, прайшла курс вучобы пад кіраўніцтвам вядомых майстроў савецкага кіно і цяпер робіць свае першыя самастойныя крокі. Што датычыць сярэдняга і старэйшага пакалення кінематаграфістаў, дык яны самі — жывая гісторыя беларускага кіно.

Усё гэта ў асноўным людзі, якія добра ведаюць і любяць сваю работу, цесна звязаны з вытворчасцю. Ім, як кажуць, і карты ў рукі. Хто лепш за самых творчых работнікаў можа расказаць пра кінематаграфічныя прафесіі, аб праблемах, што стаяць перад нашым кінамастацтвам, пра тое, што цяпер хвалюе савецкіх і перадавых мастакоў зарубежных краін.

Успомнім і пра работнікаў органаў кінафікацыі і пракату, якія па характару сваёй працы непасрэдна звязаны з гледачом і могуць нямала памагчы ў справе прапаганды кіно. Нарэшце, у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР ёсць сектар тэатра і кіно, які спецыяльна займаецца пытаннямі тэорыі і гісторыі беларускага кінамастацтва.

Калі ж паглядзець, хто з гэтага даволі вялікага атрада спецыялістаў чытае лекцыі, дык акажацца, што для пералічэння іх дастаткова будзе і пальцаў адной рукі.

АДНАК ПАГОДЗІМСЯ на момант, што і вучэбныя праграмы кінафакультэтаў распрацаваны, і тэматыка спланавана з улікам той ці іншай аўдыторыі, і ў лектарах недахопу няма. І тады мы ўбачым, што ёсць яшчэ адна істотная перашкода, якую пакуль што пераадолець не ўдалося. Я маю на ўвазе адсутнасць ілюстрацыйнага матэрыялу.

У лекцыях, звязаных з пытаннямі літаратуры, можна прачытаць той ці іншы ўрывак з мастацкага твора, у час гаворкі пра жывапіс — паказаць рэпрадукцыю карціны, гутарку аб творчасці кампазітара праілюстраваць з дапамогаю прайгравальніка і музычнага інструмента. На лекцыях жа па кінамастацтву слухач натуральна хоча ўбачыць тое, пра што яму гаворыць лектар. Менавіта ў такіх выпадках і ўстанаўліваецца паміж імі сапраўдны творчы кантакт. На жаль, з кінаілюстрацыямі справа абстаіць надзвычай дрэнна. Калі вядзеш гутарку пра стварэнне фільмаў ці пра сучасны этап развіцця савецкага кіно, можна адрасавацца да памяці слухачоў, якія ў большасці прагледзелі найбольш значныя кінатворы. Але, калі ідзе гаворка пра мінулае, пра гісторыю кіно, дык слухачу застаецца толькі запамінаць назвы карцін, імёны іх стваральнікаў, якія мала што гавораць. Зразумела, што каштоўнасць такіх лекцый — мінімальная.

Падбор ілюстрацыйнага матэрыялу па кіно — гэта, бадай, самае цяжкае пытанне ў прапагандзе кінамастацтва. Па ходу лекцыі ўзнікае неабходнасць паказаць для пацвярджэння думкі фрагменты з мастацкіх фільмаў. Але асобныя часткі пракат не выдае, а браць адразу некалькі карцін універсітэтам культуры і накладна і цяжка. Бо карціны ў пракаце на месцы не ляжаць. Яны ўвесь час у дарозе, «распісаны» не толькі па днях, але літаральна па гадзінах. І бывае так, каб да дня лекцыі карціна была свабоднай — практычна немагчыма. Таму для ілюстрацыі лекцый аб стварэнні фільма мы звычайна выкарыстоўваем дакументальныя кароткаметражныя фільмы «Нараджэнне фільма» і «Увага, ідзе здымкі!», ці просім у аргбюро Саюза кінематаграфістаў спецыяльны ролік, які гадоў пятнаццаць назад зрабіў для суправаджэння сваіх лекцый адзін з аператараў Беларускай кінастудыі.

Лекцыі ж на іншыя тэмы звычайна чытаюцца без ілюстрацый і канчаюцца паказам фільмаў, якія часта наогул не маюць ніякага дачынення да прачытанага матэрыялу.

Якое ж выйсце з гэтага становішча? Для лекцый неабходна адабраць і змантаваць патрэбныя фрагменты. З беларускіх фільмаў такую выбарку і размнажэнне без асаблівых цяжкасцей можа выканаць цэх апрацоўкі плёнкі студыі «Беларусьфільм», а з фільмаў іншых студый — Дзяржфільмафонд. Каштаваць гэта будзе літаральна капейкі, а прапаганда лекцый узрасце нязмерна.

У МНОГІХ, відавочна, зусім заканамерна ўзнікне пытанне: сапраўды, з таго, што было сказана, многае зрабіць патрэбна, але да каго канкрэтна скіраваны ўсе гэтыя прэтэнзіі?

«У сямі нянек дзіця без носу», — гаворыць прымаўка. Нешта падобнае адбываецца і з кінафакультэтамі народных універсітэтаў культуры. У арганізацыі лекцый па кіно актыўны ўдзел прымаюць абласныя, раённыя і гарадскія партыйныя, камсамольскія і прафсаюзныя арганізацыі, Міністэрства культуры БССР, рэспубліканскае, абласныя і гарадскія аддзяленні Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, лекцыйнае бюро пры аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі БССР... А калі справа даходзіць да канкрэтнай дапамогі кінафакультэтам, усе кажуць адзін на аднаго.

Усё гэта гаворыць аб тым, што, відаць, час ужо справу прапаганды кінамастацтва сканцэнтраваць у адных руках, а іменна — у бюро лекцыйнай прапаганды пры аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі БССР.

Бюро прапаганды за нядоўгі перыяд свайго існавання сёе-тое зрабіла, але пакуль яшчэ не стала сапраўдным цэнтрам папулярызацыі савецкага кінамастацтва сярод насельніцтва. Дастаткова сказаць, што ўсе мерапрыемствы праводзяцца ў асноўным у Мінску і яго ваколіцах, а больш далёкія раёны знаходзяцца наогул на становішчы пасынкаў. А гэта з'яўляецца сур'ёзным упушчэннем. [illegible]

Гэта, відаць, павінна ісці перш за ўсё па лініі пашырэння правоў бюро і ўзмацнення яго матэрыяльнай базы, што дасць магчымасць вырашыць рад першачарговых задач, якія тармозяць дзейнасць кінафакультэтаў.

У першую чаргу бюро лекцыйнай прапаганды павінна будзе памагчы народным універсітэтам культуры распрацаваць вучэбныя планы, праграмы, у якіх знойдуць месца агульныя пытанні гісторыі кіно, творчасць вядучых майстраў савецкага кіно С. Эйзенштэйна, А. Даўжэнкі, Ус. Пудоўкіна, аб творчасці сучасных савецкіх рэжысёраў, кінадраматургаў, акцёраў, аб найбольш яркіх прадстаўніках зарубежнага прагрэсіўнага кінамастацтва. Бясспрэчна, што асаблівае месца ў лекцыях павінны займаць пытанні развіцця беларускага кінамастацтва на сучасным этапе.

Стварэнне пры бюро адзінай лектарскай групы дазволіць [illegible] і больш планамерна рыхтаваць у адпаведнасці з праграмай кінафакультэтаў новыя лекцыі. І, нарэшце, лекцыйнае бюро здолее збіраць і па меры патрэбы заказваць неабходны ілюстрацыйны матэрыял.

І ўсё ж адных гэтых мер таксама недастаткова.

Надаючы вялікае значэнне чытанню лекцый у народных універсітэтах культуры, не варта празмерна захапляцца і лічыць, што толькі з іх дапамогаю можна выканаць усю вялікую работу па кінаадукацыі слухачоў універсітэтаў.

Кінапрапаганда павінна весціся агульным шырокім фронтам — не толькі сіламі бюро лекцыйнай прапаганды Саюза работнікаў кінематаграфіі, але і друку, радыё, тэлебачання і кінапракату. Толькі пры гэтай умове могуць быць дасягнуты жаданыя вынікі.

Запатрабаванні і густы нашага гледача значна выраслі, і яго ўжо не задавальняюць катэгарычныя «так» і «не» ў ацэнцы той ці іншай карціны. Ён хоча сам разабрацца ў новых з'явах кінамастацтва і справядліва чакае ад яе кваліфікаванай дапамогі. [illegible] радыё і тэлебачання, якія ў спецыяльных перадачах могуць расказаць пра навінкі экрана, накіроўваць увагу гледачоў на найбольш важнае і цікавае.

Мала ўвагі пакуль аддаюць кінагледачу і нашы газеты. Праўда, раз у тыдзень яны змяшчаюць інфармацыю пад назвай «Фільмы наступнага тыдня». Але гэта толькі кароткі пералік карцін без каментарыяў. [illegible] фільмы, ды і то, як правіла, гаворка ў іх ідзе пра найбольш значныя творы кінамастацтва. А хіба менш важна гаварыць з чытачом са старонак газет аб так званых прахадных фільмах, як «Рапсодыя», «Сведка абвінавачання» або «Выдатная сямёрка», якія, на жаль, карыстаюцца поспехам у некаторай часткі гледачоў і робяць свой шкодны ўплыў на густы людзей?

Газеты ж чамусьці сарамліва замоўчваюць гэтыя фільмы, нібы іх і не існуе ў прыродзе. Народная прымаўка гаворыць, што «маўчанне — золата». Але ў вострай ідэалагічнай барацьбе, якая ідзе сёння за розумы і сэрцы людзей, маўчанне наўрад ці можна прыраўняць да золата...

Вялікая роля ў кінаадукацыі належыць прэсе, [illegible] тарні высветлілася, што з апошніх навінак яны глядзелі... «Серанаду Мексікі» і «Мая жонка хоча спяваць»...

УНІВЕРСІТЭТЫ культуры маюць вялізарнае значэнне для эстэтычнага выхавання народа. Цяпер дзейнасць іх кінафакультэтаў тармозіцца з-за адсутнасці вучэбных планаў, праграм, дапаможных матэрыялаў.

Саюзу работнікаў кінематаграфіі БССР, рэспубліканскаму Таварыству па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў і Інстытуту мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР трэба неадкладна памагчы наладзіць прапаганду кінамастацтва ў народных універсітэтах.

Сапраўды прыемна вось так прайсціся з таварышам пасля работы і акінуць вокам бяскрайнія палеткі. Яшчэ ўчора па жытнёвым моры ішоў камбайн. Спачатку жніва камбайнер Рыгор Сітнік і яго памочнік Павел Мяцельскі з калгаса імя Леніна Мазырскага раёна ўбралі 200 гектараў збожжа. Хіба ж нельга параўнаць гэтую плошчу з морам!

Фота Ч. МЕЗІНА (БЕЛТА).

ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ВЫСТУПІЛА НАША ГАЗЕТА

20 ліпеня гэтага года ў газеце «Літаратура і мастацтва» была апублікавана заметка «На адзін капыл». У ёй крытыкаваліся анатацыі, якімі суправаджаюцца кнігі мастацкай літаратуры, што выходзяць у Дзяржаўным выдавецтве БССР. Заметка была разгледжана на пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры БССР. У прынятай пастанове гаворыцца:

«Запатрабаваць ад дырэктара Дзяржаўнага выдавецтва БССР т. Матузава З. П. і галоўнага рэдактара т. Казекі І. Д. рашуча палепшыць змест анатацый, якія змяшчаюцца ў выпускаемай літаратуры, а таксама ў тэматычным плане і рэкламных выданнях. Забяспечыць такое становішча, каб анатацыі памагалі чытачу ў выбары літаратуры, давалі яснае ўяўленне аб змесце і мастацкіх вартасцях кнігі, яе мэтанакіраванасці. Складанне анатацый і рэкламных тэкстаў даручыць рэдактарам выдавецтва пры актыўным удзеле аўтара выдання».

ПЛАТА—КВЕТКІ

Калектыў артыстаў народнага тэатра Палаца культуры прамысловых прадпрыемстваў г. Віцебска закончыў творчую камандзіроўку ў калгасы і саўгасы Дрысенскага, Плiскага і Міёрскага раёнаў.

За 14 дзён яны паказалі 16 спектакляў і 8 канцэртаў, якія прагледзела звыш 10 тысяч працоўных.

Выступленні тэатра ўсюды карысталіся заслужаным поспехам. Асабліва цёпла былі прыняты «Паўлінка» Янкі Купалы і п'еса Зака і Кузняцова «Два колеры». Калі калгасныя клубы не ўмяшчалі ўсіх жадаючых, спектаклі ставіліся на імправізаванай сцэне — на кузавах аўтамашын. Так было ў калгасе «Рассвет». Тут пасля заканчэння спектакля калгаснікі паднеслі выканаўцам галоўных роляў камедыі «Паўлінка» Л. Літвінавай, В. Котаву, Л. Пісаравай і іншым букеты кветак.

Усе спектаклі ў калгасах ставіліся бясплатна.

І. КАСПЯРОВІЧ.

ДЛЯ НАРОДНЫХ УНІВЕРСІТЭТАЎ

Цікавую каляровую кінакарціну «Пясняр народа», якая створана рэжысёрам Ф. Собалевым па сцэнарыі А. Драка і Р. Лысенка, выпусціла на экраны рэспублікі Кіеўская студыя навукова-папулярных фільмаў.

Фільм расказвае пра асноўныя этапы творчага і жыццёвага шляху вялікага ўкраінскага кампазітара Мікалая Віталевіча Лысенкі. У карціне зазняты сцэны з яго опер — «Наталка-Палтаўка», «Тапельніца», «Тарас Бульба». Фільм створан да 120-й гадавіны з дня нараджэння кампазітара.

З цікавасцю будзе глядзецца і кінакарціна «Першая кансерваторыя» вытворчасці кінастудыі «Леннавукфільм» (аўтары сцэнарыя — П. Бахмуцкі і А. Фралоў, рэжысёр — Б. Мядзведзеў). Фільм прысвечан першай рускай кансерваторыі ў Ленінградзе, якая адзначыла нядаўна свой 100-гадовы юбілей.

Аб гераічным жыцці сучаснага балгарскага мастака раскажа каляровая хроніка - дакументальная кінакарціна «Мастак Златцю Баяджыеў». Цяжкая хвароба надоўга прыкавала мастака да ложка, пазбавіўшы магчымасці маляваць. Але жалезная воля і настойлівасць памаглі Златцю Баяджыеву зноў вярнуцца ў строй, да любімай творчасці.

Калінінградскі абласны драматычны тэатр працягвае гастролі ў Мінску. Днямі ён паказаў свой чарговы спектакль «Ленінградскі праспект» па п'есе Ісідара Штока (пастаноўка рэжысёра М. Рахманава).

На здымку — сцэна са спектакля. У ролях: Забродзіна (справа) — засл. арт. РСФСР П. Мальцаў, Скварца — засл. арт. РСФСР С. Кляменцьеў.

Фота С. ЧЫРЭШКІНА.

У майстэрнях мастакоў

СПРЭЧКА З САМІМ САБОЮ

Знешне здаецца дзіўным, што адзін і той жа мастак можа пісаць так па-рознаму...

Я карыстаюся адсутнасцю гаспадара і бесцырымонна расхаджваю па яго майстэрні, разглядаю работы, развешаныя на сценах, адсоўваю падрамнікі, складзеныя ў кутку.

З палотнаў на мяне глядзяць твары. «Дзяўчына з бантам», «Дзяўчына ў газавай блузцы», яшчэ жаночыя партрэты-карцінкі. Прыгожыя і, відаць, падобныя, — Іван Фецісаў умее перадаваць падабенства, выпісваць падрабязнасці. Але нешта ў гэтым ёсць правінцыяльнае, нешта ад самадзейнай стараннасці. Вось і крымскія пейзажы мінулых год — чысценькія, акуратненькія, — так званыя «гурзуфчыкі» і «місхорчыкі»: у белых баранчыках мора, у кучаравай зеляніне горы, у сонечных бліках каменні. Халодна, сумна, нягледзячы на сонца, безаблічна, хоць у наяўнасці усе характэрныя прыкметы. Па іх цяжка штонебудзь сказаць і пра натуру і пра самога мастака, яго схільнасці і густ.

І раптам — той жа Крым, нібы ўбачаны іншымі вачыма, — цікава, свежа. Чыстыя плоскасці колеру, смелыя таны, добрая, вобразная мова фарбаў. Адчуваеш пах мора, хоць яно і не паказана, перадвячэрнюю спякоту, што бывае толькі на поўдні, і не дзе-небудзь, а менавіта ў Таўрыі. Ракурсы, абрысы на дзіва знаёмыя. Але знаёмыя не па падабенству прыкмет, а па настрою, па ўспрыняццю.

Неба на захадзе, на яго фоне — колеру цёмнага бутэлечнага шкла кіпарысы на грэбні шэрай мураванай сцяны, а ўнізе пяшчотнае персікавае дрэўца ў ружовай дымцы.

Блакітнае сонечнае паветра і глыбокая сінява зацененай гары, тыя ж выцягнутыя кіпарысы і скіраваны ўніз бетонны парапет. Сама форма палатна, падкрэслена вертыкальная, дынамічны ракурс нібы дапаўняюць стройную архітэктоніку пейзажа. Хай сабе тут няма чалавека, — ён адчуваецца ў тым, што ўбачыў і намаляваў, «схапіў» мастак у прыродзе. Мабыць, гэта самае характэрнае.

І зноў горы, якія паўстаюць плоскасцямі планаў удалечыні, наперадзе нейкая будоўля і над абрывам — адыходзячая ў разварот плоскасць шашы. Але дарога адчуваецца і далей, за паваротамі, перакідваючыся з гары на гару, надаючы карціне своеасаблівы рытм, цяпер кампазіцыя прадаўгаватая, выцягнутая гарызантальна і толькі адыходзячы самазвал падкрэслівае глыбіню і далечыню перспектывы. «Крымскія дарогі» — так называецца гэты з настроем убачаны пейзаж «без цытат». Іменна ўбачаны, таму што фарбы нібы самі кладліся на палатно, будуючы плоскасці і планы, падпарадкоўваючыся захапленню мастака. І гэты настрой захаплення адлюстраваўся, але не застыў, ён працягвае дыхаць, перадаючыся гледачу.

Не, не проста ў розныя гады напісаны гэтыя работы. Не самі па сабе даты падзяляюць іх, а час, — час роздуму і пошукаў, ломкі прывычных прыёмаў і авалодання новымі выяўленчымі сродкамі, да якіх немінуча прыходзіць мастак, калі ў яго не закасцянелі пачуцці, не прытупілася вока, не проста «набілася рука».

А «набіць руку» гэтак жа не цяжка, як і небяспечна. Асабліва, калі ўсё ідзе вонкава быццам і добра: мастак заключае дагаворы, работы не выклікаюць заўваг у членаў закупачнай камісіі — яны «патрэбныя» па тэме — перадавікі ўдарных будоўляў, маякі сельскай гаспадаркі. Яны выкананы добра, сумленна, без «левых» і «правых» ухілаў. Іх экспануюць у музеях, рэпрадуктуюць у часопісах, нават у зборніку «Беларускі жывапіс».

Але нейкая ўнутраная несупакоенасць прымушае Фецісава адкласці заказы і ўзяцца за карціну «Бюракрат», якую ён выставіў на абласной выстаўцы некалькі год назад. На ёй паказана чарга ў прыёмнай і самаздаволены чыноўнік, які адмаўляецца выслухаць людзей, што прыйшлі да яго. Карціна выклікае адабрэнне ў гледачоў. Пра яе ў Брэсце шмат гавораць, яе станоўча ацэньваюць. Але, напісаная ў манеры знарок «пад» перадзвіжнікаў, надзённая толькі па тэме і зусім не сучасная па вобразнаму ладу і жывапісу, яна хутка перастае задавальняць і самога мастака.

Фецісаў едзе ў калгасы Брэстчыны. Даўно над ім вісіць заказ — партрэт перадавой калгасніцы. І вось узгоднена ў адпаведных інстанцыях кандыдатура: перадавая даярка, дэпутат Савета. Але на дзіва нецікавы, невыразны яе твар. Як жа яе пісаць? А яшчэ жаночае славалюбства — згодна пазіраваць толькі ў новай панаксамітнай сукенцы.

Ды бог з ёю, — сукенку потым можна перапісаць. І раптам яшчэ горш — насмешкі аднавяскоўцаў, недагаворкі старшыні калгаса. Калі партрэт быў ужо амаль гатовы, аказалася, што перадавая даярка — перадавая толькі ў двухкоссі, паказчыкі яе завышаны. Ды, зрэшты, якое ўсё гэта мае дачыненне да мастацтва? Магчыма, яшчэ анкеты з сабою на эцюды вазіць? І тут жа са злосцю: а якое гэта, да д'ябла, наогул мастацтва? Жывапісец-фатограф!

Настрой сапсаваны, плюнуў, паехаў.

Наступны вялікі партрэт мастак задумаў як карціну «Будаўніца». Без канкрэтнага адраса. Магчыма, паказаць нядаўнюю дзесяцікласніцу, якая прыйшла на будоўлю? Цяпер на вытворчасці працуе шмат моладзі — заўзятай, адухоўленай, цікавай. І зноў пошукі натуры, пошукі вобраза. Неяк на вуліцы сустрэў дзяўчыну, студэнтку пединстытута. Штосьці ў твары, у фігуры яе здалося знаёмым. Уцяміў — менавіта такой уяўляў ён сабе сваю гераіню. Угаварыў пазіраваць. Калі натура апранулася ў запэцканы вапнай камбінезон, пазычаны на будоўлі, Іван Якаўлевіч аж пляснуў у далоні. Так, тое, што шукаў. Менавіта так, на кантрастах і хацелася завязаць унутраны сюжэт: жаноцкасць і нялёгкая праца, мілая ўсмешка і запэцканы камбінезон. Працавалася з захапленнем. І тое, што атрымалася, падабалася не толькі аўтару. Карціну набыў беларускі музей выяўленчага мастацтва, яна ўвайшла ў зборнік беларускага жывапісу.

Магчыма, менавіта таму так абараняў сваю працу Фецісаў у спрэчцы, што адбылася ў майстэрні. Мне работа ўяўляецца няўдалай і нецікавай. Штосьці манернае, паштовачнае ёсць у абліччы будаўніцы. Ды, уласна, гэта і зразумела пры той прадузятасці, з якой мастак з самага пачатку падышоў да тэмы, прадузятасці самой задумы. Не ад цікавага вобраза, убачанага ў жыцці, ішоў ён да карціны, не ад асабістага захаплення, а ад схемы, ад вонкавага антуражу да пошукаў падыходзячай натуры.

Можна прывесці нямала прыкладаў, калі і такі шлях пры спрыяльным збегу акалічнасцей прыносіць поспех. Але, па-мойму, у дадзеным выпадку гэтага не адбылося. А галоўнае — сам аўтар, як мне здаецца, дзесьці ўнутрана далёкі ад самазахаплення. Аб гэтым сведчаць іншыя яго работы — таго ж часу і больш позніх. Напрыклад, удала «недапісаны» партрэт дзяўчыны-тынкоўшчыцы з Бярозаўскай ДРЭС у белай касынцы. Ён свяжэйшы, больш прыемны па каларыту, па мяккай лепцы твару, ён больш натуральны і інтэлектуальны, чым «Будаўніца». І, магчыма, гэта таму, што аўтар тут не прыдумваў вобраза. Не прыдумваў ён і цікавы партрэт муляра А. Сярмяжкі — таксама з Бярозаўскай ДРЭС. Нават пэўная працоўная ўрачыстасць позы добра стасуецца тут да вобразнага ладу карціны. Партрэт напісан у крыху блакітнай гаме, у ім адчуваецца паветра, прастора, а сама фігура ў валявым развароце добра ўражае гледача.

Мяне здзівіла тое, што сказана ў часопісе «Маладосць» № 4 за 1962 год, наконт гэтай работы: «На жаль, партрэту не хапае актыўнага сюжэтнага дзеяння. Нейтральны фон, на якім паказаны брыгадзір, не садзейнічае раскрыццю вобраза, а наадварот, зніжае агульную вартасць партрэта. Адчуваецца, што мастак захапіўся індывідуальнымі рысамі свайго героя, але рысы сабранасці, унутранай сілы, актыўных адносін да навакольнага жыцця, якія ўласцівы савецкаму чалавеку, яму не ўдалося перадаць. З пункту гледжання жывапісу, партрэт некалькі аднастайны і наўрад ці можа задаволіць нас як узор сучаснага партрэта».

Самае дзіўнае ва ўсім гэтым тое, што на ўкладцы часопіса змешчаны гэты самы партрэт. І варта паглядзець на яго, каб пераканацца ў адваротным. Ёсць у карціне рысы савецкага чалавека: муляр гэты вельмі зацікаўлена ставіцца да навакольнага жыцця і, праўду кажучы, зусім не збіраецца пазіраваць каму-небудзь, каб атрымаўся потым «узор сучаснага партрэта». Што б хацеў бачыць аўтар артыкула Л. Петэрсон на фоне? Якога сюжэтнага дзеяння не хапае яму?

І яшчэ адзін партрэт, убачаны ў майстэрні (цяпер ён ужо адпраўлены ў Пінскі музей, які набыў яго), хочацца прыгадаць у гэтай размове — «Качагар». Я памятаю глыбокія, цёмныя таны і нібы праяўлены праз іх асветлены твар і позірк. Нейкая нялёгкая думка ў гэтых вачах. Яны моцна прыкоўваюць увагу і нібы сочаць за табою, адкуль бы на іх ні глядзеў. Партрэт вельмі псіхалагічны. Я не бяруся тлумачыць, пра што думае гэты стомлены чалавек, чым заклапочаны. Іван Якаўлевіч расказвае, што на выстаўцы гледачы закідалі яго пытаннямі: «А чаму ён задумаўся?», «Што вы хацелі гэтым сказаць?»

А ці трэба і ці магчыма заўсёды і ўсё пераказваць у мастацтве? Адзін не бачыць сюжэта там, дзе ён не ляжыць на паверхні, другі хоча ведаць, што выказваюць вочы, прычым ведаць дасканала.

У жывапісу ёсць свая мова — мова колеру і пластыкі, дастаткова ёмістая і вобразная, каб перадаць пачуцці і думкі мастака. Часам у карцінах шукаюць толькі фабулу. Дрэнна, калі ва ўгоду такім «шукальнікам» і мастак ператвараецца толькі ў апавядальніка, падмяняючы літаратурай жывапіс, збядняючы яе магчымасці.

Не, не самі па сабе «модныя павевы» спакусілі Фецісава паспрабаваць сябе ў новай манеры пісьма. Праўда, чыста вонкавая стылявая характэрнасць новых работ яго і можа здацца прыўнесенай у творчасць, калі меркаваць па ранейшых карцінах. Але ўнутраны рост культуры мастака, — хіба не мяняе ён і вобраза мыслення, і ўспрыняцця навакольнай рэчаіснасці?

«Сваё» не проста выспявае ў сярэдзіне, яно таксама нараджаецца асяроддзем, жыццём. Гэта і кнігі, якімі завалены паліцы майстэрні мастака, і паездкі на выстаўкі ў Маскву, і спрэчкі, у тым ліку і з самім сабою і са сваімі героямі. Гэтая ўнутраная спрэчка і перашкаджае сёння Івану Якаўлевічу так вось проста «ўтрэсці чарговую кандыдатуру» і пісаць «знатны» партрэт па заказе. І справа тут не ў казусе, што можа зноў паўтарыцца. Проста ён сябе лічыць у даўгу перад нейкай той жанчынай, якая вырасціла гэты хлеб, што ляжыць у яго на стале.

Ён бачыць пакуль толькі яе вочы і рукі. І зямлю, што таго ж колеру, што і рукі. І неба — таго ж колеру, што і вочы. І яшчэ бачыць тое, што не мае ніякага дачынення да жанчыны, і што яна палічыла б цацкамі — фарбы ў тугіх некранутых цюбіках. Каб усё гэта стала адным цэлым — час яшчэ не паспеў. Спрэчка яшчэ ідзе. Спрадвечная спрэчка мастака — і з самім сабою, і са сваім героем, і з гледачом.

Алег СУРСКІ.

З карэктурных лістоў

Праз некалькі дзён чытачы атрымаюць жнівеньскія кніжкі літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісаў—«Полымя», «Маладосць» і «Беларусь». Што ў іх надрукавана? З якімі мастацкімі творамі сустрэнецца чытач? Што запомніцца яму, што ўсхвалюе і ўзрадуе?

Кніжка «Полымя» адкрываецца цыклам новых вершаў Максіма Танка пад агульным загалоўкам «Пяцьдзесят». Лічба гэтая не выпадковая. У верасні паэту спаўняецца пяцьдзесят гадоў, і пяцьдзесят яго новых вершаў — нібы своеасаблівая творчая справаздача, роздум над перажытым, над пройдзеным шляхам. У часопісе змешчаны аповесць Яўгена Васілёнка «Таццяна Ларына», п'еса Эдуарда Валасевіча «Бывайце здаровы!», п'еса Анатоля Астрэйкі і Рыгора Кобеца «Катавасія брата Герасія» і фрагменты сцэнарыя Анатоля Вялюгіна «Кветкі на камені».

У «Маладосці» чытач знойдзе працяг рамана Івана Навуменкі «Сасна пры дарозе», апавяданні Алеся Пальчэўскага і вершы Генадзя Бураўкіна, Уладзіміра Ляпёшкіна, Казіміра Камейшы.

Вершы Сяргея Грахоўскага, Васіля Макарэвіча і Эдуарда Валасевіча, апавяданні Алеся Пальчэўскага і Рыгора Рэлеса, а таксама падборка вершаў румынскіх паэтаў у перакладзе Язэпа Семяжона надрукаваны ў часопісе «Беларусь».

З публіцыстычных матэрыялаў часопіс «Маладосць» друкуе нарыс Валянціна Чыміркі «Дняпроўскія заранкі» — пра маладых жывёлаводаў з саўгаса «Лоеўскі» Гомельскай вобласці, артыкул Сяргея Грахоўскага «Для шчасця жыве чалавек», нататкі сакратара камітэта камсамола Мінскага станкабудаўнічага завода імя Кірава Яфіма Кракава «Пражэктар» знаходзіць цэль» — аб камсамольскім кантролі за вытворчасцю, Сямёна Дыхнэ «Сын Пасіянарыі»—пра Героя Савецкага Саюза Рубена Ібарурьі.

У «Беларусі» змешчаны нарысы «Здавайцеся, адлегласць і час» Н. Цыпіса — аб людзях, якія працуюць у СКБ-8 пры Мінскім заводзе аўтаматычных ліній, «Маяк» М. Залескага — пра слесара-рамонтніка Віцебскага паравознага дэпо Паўла Сямёнавіча Еўдакімава, «Высокае прызванне» Ул. Варно — пра дырэктара Сасноўскай сярэдняй школы Любаньскага раёна В. Бяліцкага, расказ загадчыка фермы калгаса «Радзіма» Нясвіжскага раёна Антона Рака «Агеньчык у працы», выступленне намесніка старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанню і тэлебачанню В. Палескага «На блакітным экране», артыкул А. Сідарэнкі «Вялікі подзвіг народа» — да 150-годдзя з дня Барадзінскай бітвы і іншыя матэрыялы.

У жнівеньскіх нумарах часопісаў многа літаратурна-крытычных матэрыялаў. Пад рубрыкай «Успаміны, дзённікі, дакументы» «Полымя» друкуе неапублікаваныя пісьмы Якуба Коласа і артыкул земляка паэта Уладзіміра Міцкевіча. У раздзеле «Крытыка, літаратуразнаўства» змешчаны артыкул Т. Фёдаравай «З гісторыі эстэтычнай думкі ў Беларусі», артыкул выкладчыка Карлава універсітэта ў Празе Вацлава Жыдліцкага «Шляхі і этапы» — аб сучаснай чэшскай літаратуры і артыкул Анатоля Сабалеўскага «Ад замыслу да спектакля». У раздзеле «Бібліяграфія» рэцэнзуюцца «Анталогія беларускай паэзіі», кніга С. Александровіча «Ад роднае зямлі», зборнік А. Вярцінскага «Песня пра хлеб» і кніга І. Разанава «Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры».

У «Маладосці» пад рубрыкай «Размова аб майстэрстве» змешчаны артыкул Алеся Яскевіча «Кампазіцыя твора і стыхія слова». У часопісе надрукаваны таксама рэцэнзіі на кнігі «Так загадала сэрца» Г. Панасік, «Палачанка» Е. Лось і «Сцежкамі Прынёмання» А. Сінілава.

Часопіс «Беларусь» у раздзеле «Новыя кнігі» публікуе кароткія рэцэнзіі на зборнік вершаў А. Вярцінскага «Песня пра хлеб», кнігу «Беларускія казкі» ў запісах Е. Раманава і кнігу «Ад роднае зямлі» С. Александровіча.

Акрамя гэтага, чытач знойдзе ў часопісах шмат матэрыялаў, у якіх асвятляюцца пытанні мастацтва, гісторыі, навукі, культуры і спорту.

На гэтай старонцы мы змяшчаем некаторыя матэрыялы, якія друкуюцца ў жнівеньскіх нумарах часопісаў «Полымя», «Маладосць» і «Беларусь».

Максім ТАНК

З НІЗКІ «ПЯЦЬДЗЕСЯТ»

ЗАЛАТЫ ВЕК

Нікому не верце,
Што быў нейкі век залаты,
Што ў легендарнай Аркадыі
Мірна жылося,
Шумелі малочныя рэкі
У садах, у дубровах густых,
І рады ўсе людзі былі
Свайму шчасцю і лёсу.

Усё гэта — сон,
Што камусьці прысніўся ўначы,
Бо я вандраваў па слядах
Чалавечай пакуты
І ўсюды ў музеях
З матыкамі бачыў мячы,
З каронамі ўладароў —
Заняволеных путы.

Мы толькі цяпер
Да жаданае мары прыйшлі,
Узняўшы над светам
Свой серп і свой молат вялізны:
Мы толькі цяпер
Бачым век залаты на зямлі
У сонечным ззянні агнёў
Камунізма.

* * *

Не толькі ўзяў таму я гэту мову,
Што на ёй рэкі, пушчы гаманілі,
Шумелі ў полі каласы і травы,
Пераклікаліся па гнёздах птушкі,
Што з ёю лёгка было стаць,
чым хочаш —
Пявучай скрыпкай,
жаўруком,
паэтам.
Я гэту мову ўзяў сабе таму, што
Зашмат у ёй было гаротных
песень,
І мне хацелася прынесці болей
Ёй чалавечай радасці і сонца.
Таму цяжэй мне, як другім,
калісьці
На гэтай мове стаць было паэтам.

ПАСЛАННЕ ВУЧОНАМУ

Мой дружа, я досыць уважна
сачу
За поспехамі навукі.
Нядаўна чытаў і па радыё чуў,
Як жыць будуць некалі ўнукі.

Не трэба ім будзе касіць і араць,
І песні складаць, і быліны,
У поце чала свайго хлеб
здабываць —
Бо ўсё за іх зробяць машыны.

І ўсё ж я, з любві да патомкаў
сваіх,
Прашу цябе ў гэтым пасланні:
Пакінь з першабытным
прысмакам
для іх
Хлеб,
песню,
віно
і каханне.

БАРАБАН Б'Е

Французскі ваенны трыбунал прыгаварыў да расстрэлу алжырцаў Ірагі і Шэрука.

З газет.

Барабан б'е
Вялізны, як Афрыка, зычны,
Заліты крывёю Алжыра,
Трагічны.
Я чуў яго днём,
Праплываючы
Міма Арана,
Я чуў яго гром,
Вітаючы
Чаек з Кан-Брана;

Чуў на поўначы дальняй,
Над айсбергамі акіяна,
У гуканепранікальных
Сценах ААНа.

Няўжо, каты думаюць, можна
Назаўсёды
Заглушыць пераможны
Голас свабоды!

Барабан б'е —
Якая недарэчнасць! —
Барабан б'е,
А сэрца чалавечае
Біць перастае!

КУФАР

Рыгор РЭЛЕС

Ад самага ранку сяджу ля адчыненага акна і чытаю. У хаце нікога няма. Аднекуль з Залатой Гары далятаюць назойлівыя гукі міліцэйскага свістка. Гэты свіст я чую ўжо некалькі дзён. Я ўпэўнены, што забаўляюцца дзеці. Але як ім не надакучае ўвесь час свістаць і як з гэтым мірацца суседзі? Хіба так ужо цяжка суняць нейкага там блазна, які прасвістаў людзям вушы?

Міма акна праходзяць сваці Пятроўна і Саламонаўна. Адна нясе збан, другая — кошык. Відаць, накіроўваюцца на рынак. Абедзве ўдовы. Мужы іх загінулі на фронце. З таго часу, як сын Пятроўны Фёдар узяў за жонку дачку Саламонаўны Фіру, сваці жывуць дружна і неразлучна. Куды адна, туды і другая.

— Што там за блазнюк свішча ўвесь час на Залатой Гары? — пытаюся ў іх.

— Гэтаму блазнюку ўжо за шэсцьдзесят, — смяецца Пятроўна.

— Праўда?

— Але, але, —падтаквае Саламонаўна. — То ж Сымон Куфар.

І ўспомнілася мне, што да вайны такую мянушку далі ў пасёлку нейкаму нарыхтоўшчыку утыльсыравіны. Сапраўднае прозвішча яго было Саладоўнікаў. Але ніхто гэтага прозвішча, здаецца, не ведаў. Усе называлі яго Куфрам за тое, што ў яго была страшэнная прага да ўласнасці. Мы, дзеці, цягалі яму медныя падсвечнікі, волава, падраныя галёшы, старызну, косці і рамонкі. За атрыманыя грошы куплялі сабе кнігі.

Ён быў нейкі дзіўны і жыў замкнёна. У клуб яго, бывала, не зацягнеш сілком. Агарод, сад і карова займалі ў яго ўвесь вольны ад работы час. Двор і сад былі агароджаны высокім шчыльным плотам. Заходзіш да яго і адчуваеш сябе, як быццам у вялізнай скрыні.

Жонка яго не магла мірыцца з такім жыццём, яна адчувала сябе нібы ў пастцы. Аднойчы, узяўшы дваіх дзяцей, яна пайшла ад яго. Потым зноў вярнулася.

Такім я ведаў яго, але што з ім цяпер сталася, мне не было вядома. Неяк гаворкі аб ім ніколі не вялося.

— Дык чаго ж ён свішча? — пытаюся ў Пятроўны і Саламонаўны. — Хіба з глузду з'ехаў, ці што?

— У пэўным сэнсе так, — пацвярджае Саламонаўна. — Але паспрабуйце з ім пагаварыць. Вы ж карэспандэнт, можа ён вас паслухае і кіне свістаць. Нам ад яго ніякага ратунку няма.

Цікава даведацца, што здарылася з гэтым чалавекам. Адкладваю ў бок кнігу і іду да вуліцы, якая называецца Залатой Гарой, таму што праходзіць яна па ўзгорку, дзе капаюць залацісты пясок. Гэтым пяском вельмі добра чысціць медны і алюмініевы посуд.

І ўспамінаецца, як мы, дзеці, сядзелі тут чародкамі пад гарою. Кожная групка мела сваю ямку, адкуль мы здабывалі пясок і прасейвалі яго праз дзіравае сіта. Мы шукалі золата. Бацькі ведалі, што праца наша марная, але не перашкаджалі. Хай дзеці гуляюць. Лепш ужо такім чынам, чым з папяровымі шлёмамі на галовах бегаць па вуліцы верхам на палках і размахваць драўлянымі шаблямі.

Цяпер тут сядзяць другія дзеці, але не групкамі, а ўсе разам. З пяску і гліны яны будуюць пад гарой цэлы горад са шматпавярховымі дамамі.

Свіст усё часцей і часцей далятае да маіх вушэй. У гэтых прарэзлівых гуках чуецца пагроза. Сапраўды, як гэта трываюць людзі? І што магло здарыцца з чалавекам? Пераходжу масток і падымаюся на другі пагорак. І вось перад маімі вачыма высокі шчыльны плот, той самы, але ўжо не жоўты, а чорны, месцамі пакрыты зялёным мохам. Паверх плота нацягнуты калючы дрот.

Адчыняю брамку і адразу апынуўся нібы ў вялізным куфры з адкрытым вечкам. У куфры растуць дрэвы, ёсць агарод. Паміж дрэвамі ўзад і ўперад ходзіць нейкая істота ў доўгім балахоне. Істота, задраўшы галаву, таропка расхаджвае ад аднаго дрэва да другога. Паміж бародкай і вусамі тырчыць свісток, які ўвесь час абзываецца рэзкімі гукамі.

На мяне ён не звяртае ўвагі.

— Таварыш Саладоўнікаў!— гукаю.

Галава яго нават не мяняе паставы, толькі вочы зыркнулі ў мой бок.

— Дзень добры, — кажу яму. — Як маецеся?

Ён падыходзіць, вымае свісток з рота і ўважліва глядзіць на мяне.

— Што, не пазнаяце? Я ж тутэйшы, мой бацька жыў на Віленскім завулку. Высокі такі, у сініх акулярах, барадка ў яго рыжая была, памятаеце такога?

— Хто можа памятаць? Столькі год прайшло, — адказвае ён, уздыхнуўшы.

Цяжка сказаць, чаго ён уздыхае, — ці яму шкада мінулых год, ці ад таго, што вось нейкі няпрошаны госць прыйшоў дурыць яму галаву.

— Але ж вы амаль што не змяніліся...

— Ат, кіньце, — махае ён рукой, не жадаючы слухаць кампліменты.

Раптам ён хапае ў рот свісток, бяжыць да дрэў і свішча так пагрозліва, як быццам хоча перавярнуць увесь свет. Хутка ён вяртаецца, цяжка дыхаючы.

— Хвіліны не даюць пасядзець спакойна, вось жыццё.

— Хто гэта? — пытаюся, са здзіўленнем паглядаючы на яго.

— Вы што, сёння нарадзіліся? Не бачыце, што робіцца? Яны ж нібы тая саранча носяцца.

— Хто?

— А вы хіба не бачыце? Птушкі. Яны вішні дзяўбуць. Сапраўдныя злодзеі!

Ён трымае свісток ля рота напагатове.

— Што пішуць у газетах? — цікавіцца ён. — Праўда, што ў Кітаі ўсіх вераб'ёў пазнішчалі?

— Можа быць.

— Вось гэта разумна! Хто-хто, а я добра ведаю, якую шкоду яны прыносяць. Скажыце, у нас не збіраюцца прыняць такі закон?

Высока над вішнямі з'явілася некалькі галак. Але Саладоўнікаву лёгка ўдалося іх прагнаць. Рэзкі працяглы свіст, і птушкі, як бы робячы рэверанс, ляцяць назад.

— І так з ранку да вечара?— пытаюся ў яго.

— Як бачыце.

— І як вы гэта вытрымліваеце?

— Нічога не зробіш, няма каму дапамагчы.

— У вас жа дочкі?

— Былі і сплылі. Яны ў Віцебску.

— А жонка?

— Э-э, —махнуў ён рукой,— няма аб кім гаварыць, — і, памаўчаўшы крыху, дадаў: — фінціфлюшкай была, фінціфлюшкай і засталася. Такую гаспадарку кінула: сад, агарод, дом, карову. Унукаў паехала няньчыць на старасці год. А тут адзін хоць разарвіся. Давялося мне пад старасць аднаму застацца. Хоць так мне і трэба. Хіба не мог я гэтага прадбачыць?

— Паехалі б таксама да дзяцей.

— Вы разважаеце, як дзіця. Памяркуйце самі, як гэта ўсё кінуць?

— Прадайце.

— А што мне з грашыма рабіць? У горадзе такога кутка не купіш. —Раптам ён ускрыквае: — Ух, каб яны згарэлі!— І як апантаны, бяжыць да вішань, свішча на ўсю моц.

На гэты раз завіталі сюды вераб'і. Яны трымаюць сябе больш нахабна, чым галкі. Спяшаючыся, дзяўбуць вішні, трывожна чырыкаюць. Свіст іх, здаецца, зусім не палохае. Адлятаюць яны толькі тады, калі Саладоўнікаў пагражае ім падпорай.

— Усё гэта кветачкі, — кажа ён, справіўшыся з вераб'ямі, — хутка пачнуць паспяваць! Хвіліны не знойдзеш вольнай.

— Ці варта пакутаваць з-за гэтага?!

— Што з вамі гаварыць! Вы не можаце паспачуваць, як і тыя суседзі. Але на маім месцы вы б зразумелі...

Раптам твар яго мяняецца.

— Вось ён!

Нейкая вялікая птушка сядае на дрэва, глытае вішні адну за другой. На свіст не звяртае ніякай увагі. Стары кідае ў яе каменем. Яна пералятае з аднаго дрэва на другое і раўнадушна працягвае знішчаць ягады. Саладоўнікаў са скуры вылузваецца. Ён свішча, кідае каменне, размахвае рукамі і падскоквае, а яна хоць бы што. Ён умольна глядзіць на мяне, каб я дапамог, але я раблю выгляд, нібы не разумею, што ён хоча ад мяне. Нарэшце, наглытаўшыся вішань удосталь, птушка сама паляцела.

— Гэтая зладзейка мяне зусім прыкончыць, — скардзіцца Саладоўнікаў, ледзь не плачучы. — Хутчэй бы паспявалі гэтыя вішні.

— Што вы будзеце з імі рабіць?

Заўважаю, што маё пытанне яму не па душы.

— Як-небудзь знайду, куды падзець.

Я адчуваю, што мая прысутнасць яму надакучыла, і ён хацеў бы пазбавіцца ад мяне, як ад тых назойлівых птушак.

— Скажыце, калі ласка, вы, відаць, па нейкай справе да мяне? — пытаецца ён нарэшце, не вытрымаўшы.

— Не, проста так, — адказваю.

— З прыемнасцю пагаварыў бы з вамі, — кажа ён, — але няма часу. Вы ж бачыце, што тут робіцца.

І ўсё ж я не збіраюся ісці.

Раптам з суседняга двара над плотам паказалася рыжая кудлатая галоўка. Гарэза, склаўшы рупарам рукі, крычыць:

— Дзядзька Сымон, вунь птушка ляціць, свісніце на яе.

Хлопчык крычыць як быццам сур'ёзна, але Саладоўнікаў злуецца.

—Добра, добра. Сёння табе бацька зноў дасць дыхту.

Рыжая галоўка знікае.

Стаю і думаю, як далёка адстаў ад усіх нас гэты чалавек. Нібы зусім не з нашага свету. І гады яго не змянілі. А між тым нічога дзіўнага няма. Усё жыццё пражыў замкнёным у гэтым куфры, і ніхто не паспрабаваў выцягнуць яго адсюль. Не хацелі звязвацца з ім, бо, акрамя ўсяго, ён яшчэ і нахабны. Грубіян. Нікому не хочацца мець непрыемнасці. Таму з ім рэдка хто і размаўляў. Вось і дакаціўся.

Раптам чуецца рыпенне брамкі. У куфры з'яўляецца чалавек у галіфэ. На нагах тапачкі. У руках трымае надкусаны агурок. Ён абыякава жуе. Белыя вусы рухаюцца ўверх і ўніз. Пазнаю былога міліцыянера Дронава. Мяне ён, вядома, не памятае.

— Таварыш Саладоўнікаў,— кажа ён, жуючы, — прыйдзецца вам расстацца з маім свістком.

Вестка гэта не вельмі падабаецца Саладоўнікаву.

— Чаго ты палохаешся? З'ем я яго, ці што?

Дронаў адкусвае кавалак агурка, жуе, не спяшаючыся, праглынае і кажа:

— Не ў тым справа!

— Дык у чым?

— Не жадаю мець непрыемнасці, — ён зноў адкусвае кавалак агурка і жуе. — Суседзі лаюць мяне за тое, што даў табе гэты свісток. Ад твайго свісту ўсе як апантаныя ходзяць.

— Вось навіна! Вечна я ім замінаю. Гэта людзі, га?

Дронаў працягнуў свабодную руку:

— Выкладвай!

Ніякія просьбы не дапамаглі. Саладоўнікаў вымушаны быў расстацца са свістком.

Птушкі як быццам таго і чакалі. Першымі прыімчалі вераб'і, за імі — галкі. Саладоўнікаў з распасцёртымі рукамі бегаў ад дрэва да дрэва, крычаў, размахваў палкай, кляў усіх суседзяў, асабліва Дронава.

Я выйшаў са двара, не развітаўшыся з гаспадаром.

— Зусім іншае жыццё стала, — радаваліся суседзі.

Але радасць іх працягвалася нядоўга. Назаўтра з самай раніцы з «куфра» данеслася такое жахлівае тарахценне, што свіст цяпер здаваўся музыкай. Трашчотка рабіла такія гукі, нібы крычалі сотні недарэзаных гусей.

Аказваецца, ён не разгубіўся, гэты Саладоўнікаў. За ноч ён змайстраваў сабе трашчотку. Цяпер ён і без свістка мог цудоўна абысціся. Трашчотка яшчэ лепш. Трасканіны яе баяцца ўсе птушкі. Не трэба бегаць па садзе і размахваць рукамі. Дастаткова круціць яе, седзячы на месцы. Ніводная птушка не адважваецца падляцець блізка.

— Няхай бы ўжо лепш свістаў, — гаварылі людзі. — Дронаў, даражэнькі, занясі яму свой свісток.

Але цяпер ужо Саладоўнікаў ад свістка катэгарычна адмовіўся. Тады Пятроўна і Саламонаўна пайшлі да нарыхтоўшчыка Хадыркіна.

—Выручай нас, адкупі ў яго вішні.

— Няхай яшчэ спеюць.

— Ужо яны паспелі.

Хадыркіна доўга ўгаворвалі, пакуль ён, нарэшце, не здаўся. І жыхары Залатой Гары адчулі сябе, як у раі.

— Не вельмі радуйцеся, — папярэдзіў суседзяў дзед Ануфрый. — Неўзабаве пачне паспяваць іншая садавіна.

— Нічога, нешта прыдумаем.

Неяк сяджу раніцай ля адкрытага акна. І зноў міма праходзяць сваці.

—Ну, дык вы пазнаёміліся ўжо з гэтым адшчапенцам? — пытаецца Пятроўна. — Гэта ж нейкая музейная рэдкасць. Пра яго можна гісторыю напісаць.

— Ці варта? — кажа Саламонаўна.—Хіба ў нас мала добрых людзей, якія заслужылі, каб пра іх напісалі?

І ўсё ж такі я рашыў напісаць пра Саладоўнікава.

Мал. Ю. ПУЧЫНСКАГА.

Генадзь БУРАЎКІН

РАДЗІМА

Для нас ужо сталі звыклымі
чыстыя звонкія раніцы,
Ціхія і задумлівыя
зорныя вечары,
Працоўныя дні,
калі з намі
сур'ёзна і шчыра раяцца
Не толькі сябры і таварышы,
а і правадыры.

Для нас ужо сталі звыклымі
песні на кожнай вуліцы,
Грукат магутных МАЗаў
на ціхай вясковай шашы,
Шчаслівыя закаханыя,
што ва ўсіх на віду цалуюцца,
І «біп-біп» зямных спадарожнікаў
у гулкай начной цішы.

Для нас будзённымі сталі
сотні казачных дзіваў,
Што на плячах
скрозь гора
і войны
пранёс чалавек...
Якое вялікае шчасце,
што ўсё гэта —
наша Радзіма,
Што ўсё гэта —
наш нястомны
дваццаты
савецкі век.

І можна спакойна крочыць
асмужанымі праспектамі.
Пазнаю цябе юнаю і старажытнаю,
У сузор'ях агнёў
і ў паводках бяроз.
Сто разоў
кожным нервам сваім, кожнай
жылкаю
Перажыў я твой мужны і велічны лёс.

Колькі вынес і вызнаў ты,
край мой мілы!..
І сягоння ўспамін твае грудзі пячэ —
Дзе старыя акопы,
як чыесьці магілы,
Што сябры закапаць не паспелі яшчэ...

У нябыт
і нядоля, і гора ўсё.

І цяпер,
даражэй, прыгажэй удвая,
Ты стаіш, Беларусь,
завадская,
зубрыная.
Я — пясчынка твая.
Я — крывінка твая.

І ў любві да цябе я не раз буду клясціся.
Не таму,
каб ты помніла клятву маю.
Проста
ў кожным кутку — у Смаргоні
і ў Клясціцах —
Я ўсё болей і болей цябе пазнаю...

МАРЫ Фотаэцюд М. РУБІНШТЭЙНА. («Беларусь»).

Мікалае ТЭЎТУ

ПАТОМКІ, ПОМНІЦЕ!

Патомкі, помніце аб тым, калі
Бяседу склічаце на наваселле,
Што многія на свята не прыйшлі
І за сталом бяседным не паселі;

Не забывайце іх, калі, кружком
Пасеўшы, песню выпусціце
з хаты, —
Імёнаў іх, што ўпісаны штыком
У цэмент дотаў і ў кару накатаў.

Патомкі, помніце!—не лёс, не бог
Пранеслі вам праз горы гэта
свята.
Яно прыйшло пад сцягам перамог
У вобразе савецкага салдата.

Патомкі, помніце! Не па шасэ
Яно прайшло ад Волгі
за Балканы...
Праз смерч і смерць
да нас дайшлі не ўсе,
Іх легіёны — паўшых, пахаваных

Патомкі, помніце! У смяротны час
Іх позірк праясняўся на імгненне
Праявай шчасця поўнага, што
ў нас
Знайшло з гадамі поўнае
здзяйсненне.

Як эстафету вечнасці, як каску,
Яны вам завяшчалі пры жыцці
Быць па-салдацку верным
абавязку —
Перамагаць
і ў вечнасць перайсці!

Пераклад з румынскай мовы
Язэпа СЕМЯЖОНА.

Казімір КАМЕЙША

У ГРЫБАХ

Кошыкі з верхам.
Не адагнуць спіны,
не адняць рукі.
Пападаюцца,
як знарок,
з кожным крокам
баравікі,
З кожным крокам
сыраежкі
і рыжыкі.
Верасень сцежкі
лёгкай меддзю
усыпаў.
Сцежкі —
ступіш —
звіняць пад нагамі.
Толькі сосны
глуха шумяць,
няўжо асіплі!
І яліны нямеюць,
адна,
другая...
Вось і ўсе прыціхлі.
Вецер іх не трывожыць
свістам.
Ага!
Разумею, чаму навокал
такая ўрачыстасць.
Гэта восень
апошняе золата
дорыць
Вымытым ліўнямі
гэтым прасторам.
Ведай!
Калі з верхам кошык
ледзь цягнеш вясёлы ты—
Ты не проста нясеш грыбы,
а золата,
Восені роднай золата.

ЧУЦЕН ГОЛАС НАШ ДАЛЁКА

НА МОВАХ НАРОДАЎ СССР

Якія кнігі беларускіх пісьменнікаў выдадзены ў гэтым годзе на мовах народаў СССР?

У аддзеле беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ул. І. Леніна нам паказалі стосік бібліяграфічных картак.

Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры выпусціла ў свет кнігу аповесцей і апавяданняў Цішкі Гартнага «Гаспадар». «Савецкі пісьменнік» выдаў байкі Ул. Корбана і вершы Э. Агняцвет. Ваеннае выдавецтва ў серыі «Бібліятэка салдата і матроса» выпусціла «Сцяг брыгады» А. Куляшова.

Тры нашых кнігі выйшлі ў Маскве для дзяцей. Гэта — аповесць З. Бандарынай аб дзіцячых і юнацкіх гадах Янкі Купалы, аповесці «Чырвоны губернатар» Ул. Мехава і «Мядовыя краскі» А. Рылько.

Выдавецтвам «Мастацтва» выпушчана ў свет п'еса А. Маўзона «Калі ты чалавек».

А вось карткі, у якіх назвы абазначаны не па-руску.

Тыражом у 10 тысяч экземпляраў у Ташкенце выйшла кніга П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі». Гэты ж раман выдадзены на туркменскай мове ў Ашхабадзе.

Татарскія паэты пераклалі вершы Якуба Коласа. Пад назвай «У дарозе» кніга выдадзена ў Казані.

У Кішынёве выпушчаны зборнік апавяданняў і навел «Проза Савецкай Беларусі».

Латышскія чытачы знаёмяцца на роднай мове з камедыяй А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце», выдадзенай у Рызе.

— А ці паступілі ўсе гэтыя выданні ў Мінск?

— Большую частку мы ўжо атрымалі, — адказалі нам. — Астатнія вось-вось прыйдуць і з імі змогуць азнаёміцца чытачы.

У Маскве па запрашэнню выставачнага камітэта Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі выступаюць з творчымі справаздачамі Брэсцкая народная харавая капэла, Гродзенскі народны ансамбль песні і танца «Нёман», Магілёўская народная харавая капэла і Народны ансамбль танца Віцебскага раённага Дома культуры.

На гэтым здымку паказана выступленне Гродзенскага народнага ансамбля песні і танца.

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

НА ЎСЕСАЮЗНЫ ЭКРАН

Ёсць на Ленінскім праспекце ў Мінску дом, які стаў гісторыяй. Пасля вайны першым цаглінам у фундамент заклаў вядомы муляр, цяпер Герой Сацыялістычнай Працы Д. Бухал. Гэта былі незвычайныя цагліны. Іх прывезла з руін вядомага дома Паўлава ў Волгаградзе дэлегацыя будаўнікоў.

Прайшлі гады, адбудаваўся разбураны вайной Мінск, а жыхары дома на Ленінскім праспекце захоўваюць дружбу з волгаградцамі... Аб усім гэтым расказвае фільм, выпушчаны Мінскай студыяй хранікальна-дакументальных фільмаў па сцэнарыі М. Бярозкі. Рэжысёр-аператар фільма — І. Вейняровіч.

Мастацкія якасці фільма забяспечылі яму права быць выпушчаным на ўсесаюзны экран. Ён дубліраваны на рускую мову і разасланы ўсім кінапракатным пунктам краіны. Разам з ім накіраваны другі фільм беларускіх дакументалістаў «Дачка партыі» — пра вядомую беларускую гераіню-падпольшчыцу Веру Харужую (сцэнарый П. Пестрака, рэжысёр В. Сукманаў, аператар Ул. Цеслюк).

А якія фільмы дубліруюцца на рускую мову? На Мінскай студыі кінахронікі нам назвалі два фільмы: «Мая сям'я» (пра вядомую дынастыю беларускіх аўтабудаўнікоў Касабуцкіх — сцэнарый М. Бярозкі, рэжысёр-пастаноўшчык І. Вейняровіч) і «Вырастай здаровым» (пра фізічнае выхаванне дзяцей), які зняў рэжысёр В. Шаталаў.

ЦЯПЛО СУСТРЭЧ

У гастрольна-канцэртным аддзеле Беларускай дзяржаўнай філармоніі вядзецца спецыяльны графік гастроляў нашых канцэртных калектываў і брыгад, якія выступаюць за межамі роднай рэспублікі.

Сухая рэч — графік, але як многа цікавага можа ён расказаць!

Дзе толькі не гучыць наша слова, не звініць наша песня!

Эстрадны калектыў пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР М. Шышкіна два месяцы выступаў у Прыбалтыцы, месяц — на Украіне, а цяпер накіраваўся ў паездку па Каўказе.

Калектыў пры ўдзеле Р. Дзідзенкі выступаў у Тамбове, Туле, Калузе, Варонежы, а ў верасні паедзе на Украіну.

Для абслугоўвання рабочых саўгасаў Чалябінскай вобласці і Башкірскай АССР была створана брыгада з ўдзелам артыста Р. Пятрэнкі. Яна дала ўжо каля 80 канцэртаў і да верасня дасць яшчэ 20.

У гарадах Поўначы — Кіраве, Волагдзе, Мурманску, Архангельску пабываў эстрадны калектыў пры ўдзеле М. Пісьмана. У чэрвені беларускія артысты пераехалі ў Сярэднюю Азію і далі больш 50 канцэртаў у працоўных Узбекскай, Таджыкскай і Казахскай ССР.

Эстрадны калектыў, у якім выступае заслужаная артыстка БССР Т. Пастуніна, у чэрвені — ліпені абслугоўваў калгаснікаў дзвюх абласцей Украіны — Жытомірскай і Луганскай. У пачатку верасня ён зноў выедзе на Украіну — на гэты раз у Кіравааградскую і Вінніцкую вобласці.

Галоўны вынік гэтых гастролей — дружба, сотні новых сяброў, якіх заваёўвае кожны канцэрт.

«КАЛЮЧАЯ РУЖА» пастаўлена ў Кіргізіі

Тэатр на фоне горных вяршынь. Гэта эмблема Кіргізскага дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага тэатра оперы і балета. У апошнія дні ліпеня тут адбылася прэм'ера беларускай оперы «Калючая ружа» (кампазітар Ю. Семяняка, лібрэта А. Бачылы, рускі пераклад Н. Кісліка).

Пастаноўку ажыццявіў заслужаны дзеяч мастацтваў Кіргізскай ССР і заслужаны артыст Беларускай ССР Ул. Шахрай. Мастак — А. Малдахматаў.

Праграма, прысланая ў Мінск, расказвае, хто з акцёраў стварыў вобразы беларускай оперы на кіргізскай сцэне. Партыю Рагнеды Янаўны выконвае народная артыстка КССР М. Махмутава, партыю Святланы — заслужаная артыстка КССР І. Дэркембаева, партыю Андрэя Паромскага — заслужаны артыст Бурацкай АССР Н. Бясстрашнаў. У пастаноўцы заняты таксама народныя артысты рэспублікі А. Мырзабаеў, К. Чадронаў і інш.

Міністэрства культуры БССР, Саюз кампазітараў і Беларускае тэатральнае аб'яднанне ў сувязі з пастаноўкай беларускай оперы ў тэатры братняй рэспублікі накіравалі ў Фрунзе прывітальныя тэлеграмы.

ГІСТОРЫЯ АДНОЙ ПАДЗЯКІ

У Міністэрства культуры БССР прыйшло пісьмо. Партыйны і заводскі камітэты Волгаградскага металургічнага завода «Чырвоны Кастрычнік» дзякуюць у ім артыстам Тэатра оперы і балета Я. Карпаву і Ул. Бурцаву.

...У час, калі тэатр знаходзіўся на гастролях у горадзе-герої, за кулісы прыйшлі ўдзельнікі самадзейнага ансамбля танца «Маладосць», які існуе пры заводскім Палацы культуры.

— А ці ведаеце вы беларускія танцы? — запыталі іх аднойчы Яўген Васільевіч Карпаў і Уладзімір Іванавіч Бурцаў.

— Не.

— Дык вось, заўтра пачнём рэпетыцыі.

І два беларускія артысты на грамадскіх асновах аказалі дапамогу заводскаму калектыву.

«Рабочыя завода «Чырвоны Кастрычнік», — пішуць у сваім пісьме волгаградцы, — убачылі ў гэтым учынку прыклад таго, як прафесіянальнае мастацтва павінна дапамагаць самадзейнасці. Прыклад гэты варты самай высокай адзнакі».

Дзень добры, Якуція!

У Якуцію, да алмазнікаў Мірнага і рабочых Ленскіх залатых капальняў выехала дэлегацыя Саюза кампазітараў БССР. У складзе яе — І. Нісневіч, Р. Бутвілоўскі, Я. Дзягцярык.

З чым паехалі да працоўных Якуціі прадстаўнікі беларускай музыкі?

Музыказнаўца І. Нісневіч прачытае лекцыі: «Кампазітары Савецкай Беларусі», «Сучасная тэматыка ў савецкай музыцы», «Роля музыкі ў эстэтычным выхаванні працоўных».

Малады беларускі кампазітар Р. Бутвілоўскі вязе ноты свайго цыкла песень пра пагранічнікаў, песні «Мінская вячэрняя» і «Яблынька».

Кампазітар Я. Дзягцярык пазнаёміць слухачоў з цыклам сваіх песень пра Леніна, з рамансамі на тэксты А. Міцкевіча і Ш. Пецёфі.

З Якуціі беларускія дзеячы культуры накіруюцца да будаўнікоў дарогі Абакан — Тайшэт.

Славутыя англійскія дэтэктывы аказаліся падазрона незнаходлівымі і няспрытнымі, калі шукалі прадстаўнікоў фашысцкіх арганізацый розных краін, што з'ехаліся нядаўна ў Лондан.

З газет.

Як у бога за пазухай.

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

МАЙСТАР ЛІРЫЧНАЙ ОПЕРЫ

Сёння спаўняецца 50 год з дня смерці вядомага французскага кампазітара, аднаго з найвялікшых майстроў лірычнай оперы Жуля Маснэ.

У Маснэ вельмі рана праявіліся музычныя здольнасці. Адзінаццацігадовым хлопчыкам ён ужо атрымаў першы аўтарытэтны пахвальны водгук, а ў дваццаць адзін год, у год заканчэння Парыжскай кансерваторыі, быў удастоены вышэйшай Рымскай прэміі.

З 1878 года Маснэ — прафесар Парыжскай кансерваторыі і член Французскага інстытута, з 1910 года — прэзідэнт Акадэміі прыгожых мастацтваў.

Знаходжанне юнага Маснэ ў Італіі спрыяла развіццю яго музычнага таленту. Тут Маснэ піша шмат музычных старонак, якія пазней выкарыстоўвае ў сваіх найбольш праслаўленых творах.

У ранні перыяд сваёй творчасці ён стварыў рад паэм для голасу з акампанементам фартэпіяна («Пастаральная паэма», «Паэма красавіка», «Паэма зімы», «Паэма кахання» і г. д.). Гэтыя мініяцюры паказалі, што малады кампазітар цудоўна валодае тэхнікай музычнага мастацтва.

Першыя оперы Маснэ не мелі поспеху. Затое творы перыяду 1870—1880 гг. з'явіліся багатым укладам кампазітара ў музычную культуру. Гэта быў самы плённы перыяд яго жыцця. Оперы, напісаныя ў гэты час, атрымалі спачувальны водгук П. І. Чайкоўскага («Эрыніі», «Марыя Магдаліна», «Кароль Лагорскі», «Ірадзіяда»).

Тонкі лірызм музыкі Маснэ, выразная мелодыка, уменне сканцэнтраваць дзеянне на асноўнай лініі развіцця драмы, майстэрства аркестроўкі забяспечылі яго лепшым операм «Манон» і «Вертэр» доўгую папулярнасць. У год смерці Маснэ «Манон» выконвалася на сцэне Камічнай оперы ў 740-ы раз.

«Як можна ўстаяць, слухаючы Манон, якая стаіць на каленях перад дэ Грые! — піша французскі кампазітар Сен-Санс. — Як не ўсхваляваццa да глыбіні душы яе каханнем і рыданнямі? Гэтая музыка мае для мяне вялікую прыцягальную сілу, заснаваную на ўласцівасці, вельмі рэдкай у нашыя дні, а іменна — гэта музыка вясёлая...»

У «Вертэры» зноў праявілася ўся музычная арыгінальнасць Маснэ. Размова Вертэра з Шарлотай, іх першыя прызнанні, ціхі месячны вечар, шолах аддаленых танцаў, у які спакваля ўліваецца пяшчотная, ласкавая сімфонія скрыпак — усё гэта несумненна найярчэйшыя старонкі творчасці Маснэ.

З канца васьмідзесятых гадоў у творчасці Маснэ, які ўсё больш паддаваўся ўплыву буржуазна-абывацельскіх густаў публікі, выяўляюцца рысы застою і ўпадку, натуралістычныя плыні.

Маснэ напісаў 30 опер, 6 сюіт, шмат песень — сольных і харавых, творы для фартэпіяна.

Творы Маснэ карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў нашай рэспубліцы. Яны часта выконваюцца ў канцэртных праграмах беларускіх музычных калектываў, а яго лепшыя оперы «Манон» і «Вертэр» пастаўлены на сцэне Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета.

Н. ЕРМАЛЮК.

СТАГОДДЗІ АЖЫВАЮЦЬ НА ПАЛОТНАХ

Выстаўка твораў Андрэя Пятровіча Рабушкіна, адкрытая ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, падрыхтавана Рускім музеем у Ленінградзе да стагоддзя з дня нараджэння мастака. На ёй прадстаўлены творы, якія захоўваюцца ў Траццякоўскай галерэі, Рускім музеі і іншых музеях нашай краіны.

А. П. Рабушкін нарадзіўся на Тамбоўшчыне ў сям'і іканапісца. З маленства ён праяўляў схільнасць да мастацтва і ў 1875 годзе валаснoе праўленне выдала хлопчыку пасведчанне, што ён звольнены для паступлення ў выхаванцы якой-небудзь мастацкай установы, дзе толькі можа быць прыняты для навучання мастацкаму майстэрству». Рабушкін паступіў у Маскоўскае мастацкае вучылішча жывапісу, скульптуры і архітэктуры, якое ў той час было адной з найбольш сур'ёзных і прагрэсіўных навучальных устаноў Расіі.

Першым чалавекам, які убачыў у А. П. Рабушкіне таленавітага мастака, быў П. М. Траццякоў, які набыў у 1880 годзе для сваёй галерэі першую яго карціну «Сялянскае вяселле».

У 1882 годзе Рабушкін пакідае вучылішча і паступае ў Акадэмію мастацтваў. Ён здолеў узяць усё неабходнае ад імператарскай Акадэміі ў плане ўдасканалення свайго майстэрства і не страціў самастойнасці, што ўдавалася толькі самым таленавітым. Выходзіць з Акадэміі Рабушкін ужо сталым мастаком з пэўнымі інтарэсамі. Яго вабіць гісторыя Расіі XVII стагоддзя з яе патрыярхальным бытам. Рысы гэтага патрыярхальнага быту, народныя абрады і звычаі ён шукае і ў сучасным яму жыцці рускай вёскі. Ён едзе ў старажытныя рускія гарады: Кіеў, Ноўгарад, Пскоў, Яраслаўль, Уладзімір. У выніку гэтых паездак паявіўся цэлы рад карцін: «Чаканне маладых ад вянца ў Ноўгарадскай губерні», «Пацешныя Пятра І ў кружале», «Сядзенне цара Міхаіла Фёдаравіча з баярамі ў яго дзяржаўным пакоі». Апошняя карціна была настолькі незвычайная для рускага мастацтва, што яе не прынялі на выстаўку «Таварыства перасоўных мастацкіх выставак» і ўпершыню яна была паказана публіцы толькі ў 1895 годзе на выстаўцы «Таварыства мастакоў гістарычнага жывапісу». У ёй ужо намеціліся асноўныя рысы творчасці мастака. Тут няма вонкавага дзеяння, аднак выдатна, з гістарычнай дакладнасцю ўзноўлены асаблівасці рускага быту, іх гістарычная асаблівасць.

Гады 1898—1904 — гады росквіту таленту А. П. Рабушкіна. Нягледзячы на цяжкую хваробу, мастак працуе многа і ўпарта, у гэтыя гады былі напісаны ўсе яго лепшыя творы, якія атрымалі пасля смерці мастака прызнанне ў Расіі і за рубяжом і ўвайшлі ў скарбніцу рускага мастацтва.

Мастак «насяляе» свае палотны мноствам людзей. «Вясельны поезд у Маскве XVII стагоддзя» — гэта нібы імгненна выхаплены з натуры кавалак жыцця. Па ціхай маскоўскай вуліцы праімчалася вясельная карэта ў суправаджэнні коннікаў у яркім адзенні. На момант на ціхай вуліцы стала мнагалюдна, шумна, святочна.

У карціне «Едуць» (народ маскоўскі ў час уезду замежнага пасольства ў Маскву ў канцы XVII стагоддзя) мастак перадае напружанае чаканне натоўпу. Галоўнае ў карціне — вочы, у якіх выдатна адлюстраваў мастак розную ступень цікаўнасці, ад тупога, амаль раўнадушнага разгляду да грознага недавер'я.

А. П. Рабушкін у сваіх творах выступае як наватар не толькі ў каларыце. Для кожнага палатна ён знаходзіць цікавыя кампазіцыйныя вырашэнні, мяняючы прывычныя для таго часу фарматы карцін. Так, у карціне «Едуць» ён вельмі абмяжоўвае рамкі кампазіцыі, абразае частку фігур і стварае ўражанне вялізнага натоўпу, што стаіць з боку дарогі.

Адным з самых лепшых твораў мастака сучаснікі лічылі «Рускія жанчыны XVII стагоддзя ў царкве». Яны яе ставілі нароўні з творамі В. І. Сурыкава. Роспіс сцен царквы, рэчы быту, выдатнае адзенне жанчын напісаны з натуры. Адзін з сучаснікаў у 1905 годзе пісаў, што «Рабушкін несумненна валодае талентам ператвараць старажытны матэрыял у старажытнае адзенне». Здзіўляла сучаснікаў і жывапісная манера Рабушкіна. Па жывапісу для таго часу карціна была зусім новай з'явай, тады яшчэ мала ацэненай.

У 1912 годзе сябры мастака арганізавалі пасмяротную выстаўку яго твораў, на якой гледачы ўпершыню пазнаёміліся з такімі выдатнымі творамі, як «Вясельны поезд у Маскве» і «Маскоўская дзяўчына XVII стагоддзя». Гэта адна з апошніх карцін А. П. Рабушкіна, напісаных маслам. У ёй мастак стварыў на дзіва рускі паэтычны вобраз. Тоненькая, стройная фігурка ў ружовым адзенні і крыху смешнай высокай футравай шапцы добра чытаецца на фоне снежнай вуліцы. Імклівасць руху баярышні падкрэслена чырвонай стужкай у рускай касе, якая развяваецца. У гэтай карціне мастак вельмі нешматслоўны. Усё проста, лаканічна і ў той жа час гэта цэлая эпоха, вялікі кавалак жыцця Расіі пэўнага часу.

Творчасць А. П. Рабушкіна ў асноўным прыпадае на канец XIX стагоддзя, але па складу свайго таленту гэта мастак XX стагоддзя.

У 1892 годзе ў артыкуле «На выстаўках у Акадэміі і ў перасоўнікаў» В. І. Стасаў пісаў пра Рабушкіна, што «гэта мастак цудоўны», «... гэта чалавек, у якога ёсць нейкая зусім свая, асаблівая арыгінальнасць, нейкі свой, свежы, самабытны погляд». Гэтая самабытнасць і ажыўляе векавую старыну на палотнах Рабушкіна. Яна дазваляе нам глянуць на мінулае сучаснымі вачыма.

І. ПАНЬШЫНА.

Бібліятэкі на грамадскіх асновах

Усё больш становіцца ў нас грамадскіх бібліятэк. У Мінскай вобласці, іх, напрыклад, 40. Славіцца сваёй добрай работай грамадская бібліятэка ў вёсцы Чароты Пухавіцкага раёна. Ёю загадвае калгасніца А. Гуткоўская. На паліцах бібліятэкі каля тысячы кніг, іх чытае 138 калгаснікаў. Усе жыхары вёскі з'яўляюцца чытачамі бібліятэкі.

На грамадскіх асновах працуе бібліятэка ў калгасе «Усход» Уздзенскага раёна. Кніг тут звыш пяці тысяч тамоў. За шэсць месяцаў гэтага года чытачам было выдадзена 2 621 кніга. Загадвае бібліятэкай рахункавод калгаса М. Шуміловіч. Ён абслугоўвае 214 чытачоў.

Пяць грамадскіх бібліятэк створана ў Маладзечанскім раёне. Яны працуюць у тых населеных пунктах, дзе няма стацыянарных бібліятэк. Па ініцыятыве Дзяржынскай раённай бібліятэкі (загадчыца Б. Сівашанская) арганізаваны тры грамадскія бібліятэкі, адна з іх працуе ў раённым цэнтры. Бібліятэка мае два невялічкія пакойчыкі. Тут добра наладжана наглядная агітацыя.

Дом адпачынку «Тэатральны»

Яшчэ няма і года, як на беразе Астрашыцкага возера з'явіліся першыя будаўнікі, а зараз тут працуе ўжо дом адпачынку.

Цяпер у беларускіх тэатральных работнікаў ёсць магчымасць добра адпачываць. На сродкі рэспубліканскага Тэатральнага аб'яднання пабудаваны дом адпачынку, які так і названы «Тэатральны». Няхай ён невялікі, усяго тры корпусы на 50 месц, але як тут прыемна! І лес, і возера, і луг у кветках! Хадзі па грыбы, купайся, лаві рыбу, проста нічога не рабі, адпачывай, набірайся сіл, бо новы тэатральны сезон не за гарамі!..

Агаворымся адразу, дом адпачынку будзе працаваць і ў час тэатральнага сезона, нават узімку. Маляўнічы бераг возера, узгоркі і лясы, далібог жа не горшыя і пад снегам. Паўгадзіны язды ад Мінска — і вы ў запаветным лыжным краі. Чым дрэнна правесці тут суботні вечар і нядзельны дзень?

Сярод першых адпачываючых «Тэатральнага» — галоўны рэжысёр рэспубліканскага Тэатра юнага гледача Б. Дакутовіч.

— Мы толькі што вярнуліся з гастролей па рэспубліцы, — расказвае ён. — Гастролі былі плённымі, усе задумы ажыццявілі, усе планы выканалі. Можна спакойна і адпачыць. Але я ніколі не думаў, што зрабіць гэта будзе так проста. Хораша тут, месцы цудоўныя! Такога ж погляду, як бачыце, прытрымліваецца мой сын Ігар. Яму хутка ў школу, а пакуль што ён вось увесь дзень бегае з узгорка на ўзгорак — хлопчыка вабіць многае.

Падыходзяць іншыя адпачываючыя — выкладчыцы музыкі Л. Салавей, Г. Смарчкова, С. Сульская, хормайстар К. Паплаўскі. Усе выказваюць сваё задавальненне ўмовамі, якія створаны ў «Тэатральным».

Добры падарунак атрымалі беларускія работнікі тэатральнага мастацтва!

М. БАРЫСАЎ.

Агульны выгляд новага дома адпачынку.

У нашых сяброў

Канчаецца дзень — і з календара зрываецца яшчэ адзін лісток. Дзень у культурным жыцці Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі — гэта пошукі новага ў вырашэнні творчых задач на тэатральных сцэнах краіны, новыя кадры будучых фільмаў, што здымаюцца на студыі ДЭФА, новыя аповесці і зборнікі вершаў, што выпускаюцца кніжнымі выдавецтвамі, сустрэчы гледачоў з зарубежнымі дзеячамі мастацтваў і ансамблямі, якія прыязджаюць на гастролі ў ГДР. Адзін дзень з яго разнастайнасцю культурных падзей — гэта, нарэшце, творчая праца ў кансерваторыях, балетных школах, студыях выяўленчага мастацтва, дзе нараджаюцца новыя маладыя таленты. Цяпер культурнае жыццё краіны цяжка сабе ўявіць таксама без самадзейных тэатраў рабочых, літаратурных гурткоў, самадзейных студый кінааматараў.

НОВЫЯ ПАСТАНОЎКІ

Нямецкая дзяржаўная опера ў Берліне закончыла свой сезон 1961—1962 года. Чым жыў гэты час творчы калектыў опернага тэатра?

Славуты дом на Унтэр дэн Ліндэн правёў свой сезон з вялікім поспехам. Хор, аркестр і балет тэатра былі папоўнены новымі артыстамі, якія з уздымам пачалі работу ў дзяржаўнай оперы. Уключаныя нанава ў рэпертуар оперы «Дон Карлас» (Вердзі), «Заручыны ў манастыры» (Пракоф'еў), «Яўгеній Анегін», а таксама балеты «Лебядзінае возера» і «Новая Адысея» пераўзыйшлі па свайму мастацкаму ўзроўню старыя пастаноўкі. Тэатр паказаў, у прыватнасці, прэм'еры оперы Вердзі «Баль-маскарад» і оперу кампазітара ГДР Курта Швена «Леонцэ і Лена».

Што будзе ў рэпертуары сезона 1962—1963 года? Калектыў опернага тэатра ў час традыцыйнага Берлінскага фестывалю (канец верасня — пачатак кастрычніка) пакажа гледачам прэм'еру оперы Вагнера «Тангейзер», якой адкрыецца новы сезон. У дні фестывалю дзяржаўная опера паставіць таксама твор Ігара Стравінскага «Гісторыя салдата» і вясёлую оперу французскага кампазітара Жазефа Касмы «Электроннае каханне».

У рэпертуары новага сезона — «Нюрнбергскія майстэрзінгеры» (Вагнер), «Аіда» (Вердзі), «Чатыры грубіяны» (Вольф-Ферары). Тэатральны сезон закрыецца прэм'ерай оперы Бізэ «Кармэн». Апроч таго, у дзяржаўнай оперы будзе дадзена 7 сімфанічных канцэртаў і канцэрт дзяржаўнай капэлы з удзелам вядомых дырыжораў і салістаў.

У новым сезоне балетная трупа тэатра пачне падрыхтоўку да пастаноўкі балета Пракоф'ева «Рамэо і Джульета». У далейшым дзяржаўная опера мае намер аднавіць пастаноўку выдатнага твора Мусаргскага «Барыс Гадуноў», а таксама пазнаёміць гледачоў з творчасцю сучасных кампазітараў — Паўля Дэсау, Вернера Эгка і Роберта Ханеля.

ПЯТАЯ АГУЛЬНАРЭСПУБЛІКАНСКАЯ

Дрэздэн — адзін з буйнейшых культурных цэнтраў рэспублікі. Яго карцінная галерэя, шматлікія музеі, вышэйшыя навучальныя ўстановы карыстаюцца шырокай вядомасцю за рубяжом. Тут 22 верасня адкрыецца 5-я выстаўка выяўленчага мастацтва ГДР. Цяпер у краіне ідзе падрыхтоўка да гэтай важнай падзеі ў жыцці нямецкіх мастакоў.

950 жывапісцаў, графікаў і скульптараў з усіх акруг рэспублікі прадставілі ўжо на выстаўку каля трох тысяч сваіх твораў, — расказаў у гутарцы з карэспандэнтам ТАСС першы сакратар Саюза нямецкіх мастакоў Вілі Вольфграм. У жніўні журы, у склад якога ўваходзяць такія вядомыя дзеячы мастацтваў, як праф. Вальтэр Арнольд, праф. Хартфілд, закончыць адбор усіх прадстаўленых твораў.

Сучасная тэматыка будзе шырока прадстаўлена на выстаўцы. Да адкрыцця выстаўкі ў многіх гарадах адбудуцца сустрэчы мастакоў з працоўнымі прадпрыемстваў.

«РУСКІ ЦУД»

Кінадакументалісты больш чым з 50 краін прымуць удзел у міжнародным фестывалі дакументальных і кароткаметражных фільмаў, які праводзіцца ў Лейпцыгу з 9 па 18 лістапада. Гэты фестываль традыцыйны і будзе праходзіць ужо ў пяты раз. Яго дэвіз — «фільмы свету — за мір ва ўсім свеце». Сюды ўпершыню прыедуць кінадзеячы Японіі, Інданезіі, Цэйлона, Сенегала і Самалі. Гэтыя краіны — «навічкі» фестывалю.

Польшча будзе прадстаўлена дакументальнай карцінай «Было так», якая расказвае пра развязванне другой сусветнай вайны. Японскія дакументалісты пакажуць фільм пра забастовачную барацьбу працоўных сваёй краіны супраць падрыхтоўкі да вайны і атамнага ўзбраення, за лепшыя ўмовы жыцця. Лаўрэаты Нацыянальнай прэміі ГДР Анелі і Андрэ Торндайк выступяць са сваёй дакументальнай карцінай «Рускі цуд», прысвечанай вялікім дасягненням Савецкага Саюза.

ІМЯ МАРЦІНА АНДЭРСЭНА-НЕКСЕ

Гарадскі савет Дрэздэна прысудзіў мастацкую прэмію імя Марціна Андэрсэна-Нексе за 1962 год кампазітару Ота Рэйнгольду, мастакам М. Хейслер, Р. Немеру і Фрыцу Трэгеру, а таксама пісьменніцы Рут Эйдэвіц.

Прэмія ўпершыню была прысуджана Дрэздэнскім гарадскім саветам у 1959 годзе з выпадку 90-й гадавіны з дня нараджэння гэтага вядомага дацкага пісьменніка.

Канстанцін САВІН, (ТАСС).

г. Берлін.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01241.

Друкарня выдавецтва «Звязда».